

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

**Όλα τα προγράμματα παρέχονται δωρεάν
Έναρξη προγραμμάτων Δευτέρα, 21 Οκτωβρίου 2019
Αιτήσεις από 16 Σεπτεμβρίου έως και 11 Οκτωβρίου 2019**

Γ Λ Ω Σ Σ Α

ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΚΑΘΡΕΦΤΕΣ ΚΑΙ ΛΕΚΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ: Η διερεύνηση της σχέσης γλώσσας – ταυτότητας, γλωσσικά στερεότυπα και «απαγορευμένες» λέξεις

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Φλώρα Βλάχου, Υποψήφια Διδάκτωρ Φιλολογίας ΕΚΠΑ

Μέρος της διεθνοποιημένης κοινωνικής πραγματικότητας, στην οποία ζούμε, αποτελούν οι εκπαιδευτικοί θεσμοί, επομένως δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο το ελληνικό σχολείο από τη διαρκή επαναδιαπραγμάτευση πολιτισμικών, κοινωνικών και γλωσσικών ταυτοτήτων. Στους κόλπους του διενεργείται ραγδαία μεταβολή που αφορά την πολιτισμική και γλωσσική συνοχή των σχολικών ομάδων. Η ανομοιογένεια είναι βασικό χαρακτηριστικό των σημερινών ελληνικών τάξεων σε βαθμό που δυσχεραίνει την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς περισσότερα είναι αυτά που χωρίζουν παρά ενώνουν τους μαθητές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γλώσσα: ακόμα κι αν έχουμε την ίδια μητρική γλώσσα ως ομιλητές δεν παύει να είμαστε φορείς διαφορετικών μικρόκοσμων και γλωσσικών φορτίων. Επενδύουμε διαφορετικά στη γλώσσα και στις έννοιες των λέξεων με γνώμονα το ιδιαίτερο υπόβαθρο του καθενός μας. Η διάσταση αυτή είναι ακόμα εντονότερη και μεγαλύτερη, όταν μέλη της σχολικής κοινότητας προέρχονται από διαφορετικό κοινωνιοπολιτισμικό υπόβαθρο με διαφορετικές γλωσσικές αφετηρίες.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποσκοπεί να αναδείξει πτυχές της ελληνικής γλώσσας που βρίσκονται σε αμφίδρομη σχέση με την κοινωνία, τον εντοπισμό γλωσσικών στερεοτύπων στο λόγο των μαθητών, δείγματα χρήσης «απαγορευμένων» λέξεων και τη συγκρότηση της ταυτότητάς μας μέσω της γλώσσας. Η προσέγγιση που υιοθετείται είναι διαπολιτισμικά προσανατολισμένη, αφορμάται από ιδεολογικές αναπαραστάσεις των γλωσσικών μαθημάτων και προεκτείνεται στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικά γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Παρουσίαση αυθεντικού γλωσσικού υλικού, κριτική προσέγγιση και εξέταση τίτλων, ειδήσεων, υπονοήματα και λανθάνοντα ιδεολογικά μηνύματα– προέκταση και συμπεράσματα
- Κατασκευή «δελτίων ταυτότητας» και «γλωσσικών διαβατηρίων» σε δύο χρονικές φάσεις του προγράμματος – έλεγχος, αξιολόγηση γλωσσικών επιλογών, σύγκριση με άλλες ομάδες του προγράμματος

- Αξιοποίηση αυθεντικού οπτικοακουστικού υλικού με έμφαση στα γλωσσικά στερεότυπα και στη διατύπωση «απαγορευμένων» λέξεων: οι επιπτώσεις της χρήσης τους στην επικοινωνία και τις σχέσεις των ομιλητών – συζήτηση υπό μορφή επιχειρηματολογίας / ρητορικού αγώνα

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η γλώσσα διαμορφώνει την ιδέα που έχουμε για τον εαυτό μας, για τον κόσμο και για τους ανθρώπους
- ✓ να εντοπίζουν γλωσσικές αναπαραστάσεις των στερεοτύπων και να επιχειρηματολογούν για το ρόλο τους, θετικό ή αρνητικό, ανά περίπτωση
- ✓ να ενισχύσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες στην ελληνική γλώσσα και να αφυπνιστούν ως προς τους γλωσσικούς μηχανισμούς σε διαπολιτισμικό επίπεδο

ΌΤΑΝ Η ΓΛΩΣΣΑ ΣΥΝΑΝΤΑΕΙ ΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Φανταστικές γλώσσες σε φανταστικούς κόσμους

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Αθανάσιος Καρασίμος, Δρ. Υπολογιστικής Γλωσσολογίας, Ερευνητής στο DARIAH-GR/ Ακαδημία Αθηνών

Η θεματική του συγκεκριμένου προγράμματος είναι ένας συνδυασμός της δομής φανταστικών κόσμων και κάποιων γλωσσολογικών αρχών κατά την κατασκευή γλωσσών. Όταν η λογοτεχνία του φανταστικού άρχισε να ανθεί από την κυρίαρχη τριλογία του J.R.R. Tolkien «Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών», μια συστηματική προσπάθεια δημιουργίας γλωσσών πλημμύρισε τους κόσμους της λογοτεχνίας του φανταστικού και αργότερα τον κινηματογράφο και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Μια κατασκευασμένη γλώσσα είναι μια γλώσσα της οποίας η φωνολογία, η γραμματική και το λεξιλόγιο, αντί να έχουν αναπτυχθεί φυσικά, επινοήθηκαν συνειδητά και δεν έχει φυσικούς ομιλητές. Οι κατασκευασμένες γλώσσες μπορούν επίσης να αναφέρονται ως τεχνητές, επινοημένες γλώσσες και σε ορισμένες περιπτώσεις φανταστικές γλώσσες. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για να δημιουργηθεί μια κατασκευασμένη γλώσσα, ώστε να διευκολυνθεί η ανθρώπινη επικοινωνία (βλ. διεθνή βοηθητική γλώσσα), να εμπλουτίσουν οι συγγραφείς τη μυθοπλασία συνεισφέροντας μια πρόσθετη δόση ρεαλισμού, για πειραματισμούς στους τομείς της γλωσσολογίας, για καλλιτεχνική δημιουργία και για γλωσσικά παιχνίδια. Οι φανταστικές γλώσσες προσφέρουν μια ιδιαίτερη αληθοφάνεια σε λογοτεχνικά έργα, ταινίες, σειρές και παιχνίδια, ενώ ταυτόχρονα βοηθούν τον θεατή και αναγνώστη να κατανοήσουν με έναν διασκεδαστικό τρόπο τον τρόπο δομής και λειτουργίας της γλώσσας.

Σκοπός του προγράμματος

Κεντρικός στόχος αυτού του διαθεματικού προγράμματος είναι οι μαθητές να μάθουν με διαδραστικό και διασκεδαστικό τρόπο για την συσχέτιση των κόσμων φαντασίας με τις κατασκευασμένες γλώσσες. Στόχος είναι να δοθούν κάποια κλασικά και αντιπροσωπευτικά δείγματα φανταστικών (κατασκευασμένων) γλωσσών από κόσμους φαντασίας (σε βιβλία, ταινίες, τηλεοπτικές σειρές και παιχνίδια, όπως από τα Lord of the Rings, Star Wars, Star Trek, Game of Thrones, the 100, Myst, Sims, Skyrim κτλ.). Θα παρουσιαστούν κάποιες αρχές που κυριαρχούν σε αυτές τις γλώσσες και πώς υλοποιούνται. Επίσης θα δοθούν τα επίπεδα κατασκευής, τα προβλήματα και οι δυσκολίες που υπάρχουν κατά τη δημιουργία μιας φανταστικής γλώσσας και πώς μπορεί κάποιος

να δημιουργήσει κάποια φανταστική γλώσσα. Τέλος, με ένα διαδραστικό γλωσσικό παιχνίδι θα μπορούν να κατανοήσουν πιο εύκολα τη δομή κάθε μιας από αυτές.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Μια σύντομη και διαδραστική εισαγωγή στη γλώσσα, τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο του φανταστικού
- Από τις κατασκευασμένες γλώσσες (όπως η Esperanto) στις καλλιτεχνικές γλώσσες (όπως η Quenya, Na'vi, Dothraki, D'ni)
- Πολλά δείγματα από φανταστικές γλώσσες που έχουν δημιουργηθεί για λογοτεχνικά βιβλία, ταινίες, τηλεοπτικές σειρές και ηλεκτρονικά παιχνίδια
- Πόσο εύκολο είναι να δημιουργηθεί μια κατασκευασμένη/φανταστική γλώσσα;
- Mini-tutorial: *πώς να δημιουργήσω μια γλώσσα;* [προαιρετικό]
- Ένα διαδραστικό παιχνίδι απόδρασης από φανταστικούς κόσμους

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Η γλώσσα της λογοτεχνίας και των λογοτεχνών

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Νίκος Μαθιουδάκης, Δρ. Υφογλωσσολογίας, Διδάσκων στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Κύριος σκοπός του προγράμματος είναι η διερεύνηση, από τη μία πλευρά, της ποιητικότητας των συγγραφέων ως μέρος της ποιητικής γραμματικής του συστήματος της γλώσσας και, από την άλλη πλευρά, των δυνατοτήτων που προσφέρει το ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο στον αναγνώστη, ώστε να κατανοήσει τόσο τους τρόπους με τους οποίους ο συγγραφέας κατέληξε στο ποιητικό του μήνυμα όσο και το ίδιο το μήνυμα, αναδεικνύοντας το πολύπτυχο της γλωσσικής ποιητικότητας.

Μερικά ερωτήματα, όπως λόγου χάρη «τι είναι γλώσσα», «τι γραμματική» και «τι ποιητική γραμματική», πρόκειται να διασαφηνισθούν με βασική προβολή τη «Γλώσσα της Ποίησης» ή την «Ποίηση της Γλώσσας». Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Chomsky, ο οποίος με έναν ιδιαίτερο τρόπο συσχετίζει τη λογοτεχνία και την επιστήμη, τονίζοντας ότι «πιθανότατα η λογοτεχνία να αποδίδει πάντα μια εικόνα του "ολοκληρωμένου ανθρώπου" άκρως βαθύτερη από ό,τι κάθε άλλο μοντέλο επιστημονικής έρευνας». Προχωρώντας τον συλλογισμό του ένα βήμα παραπέρα, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η λογοτεχνία αποτελεί κατά τρόπο μαγικό και περίεργο την αφανή και αθέατη όψη της ανθρώπινης ύπαρξης.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Λίγα λόγια για τις έννοιες «γλώσσα», «γραμματική» και «ποιητική γραμματική»
- Η δύναμη της γλώσσας ως βασικό συστατικό της ποίησης
- «Τι θέλει να πει ο ποιητής;»: μια φράση στην υπερβολή της
- Λογοτεχνικό παιχνίδι και δημιουργική ανάγνωση ποιημάτων
- Συζήτηση και συμπεράσματα

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να γνωρίσουν τους όρους «γλώσσα», «γραμματική» και «ποιοτική γραμματική» και τις λειτουργίες τους είτε στην καθημερινή επικοινωνία είτε στην ευφάνταστη λογοτεχνία
- ✓ να προσεγγίσουν τη γλώσσα της λογοτεχνίας και να ανακαλύψουν τις ιδιαιτερότητες του γλωσσικού κώδικα των λογοτεχνών
- ✓ να σκιαγραφήσουν τους κανόνες γραμματικής της νέας ελληνικής γλώσσας και τα όρια των ποιητικών γραμματικών, διερευνώντας παράλληλα τη δύναμη που ενυπάρχει στις λέξεις σε ένα λογοτεχνικό κείμενο

«ΤΩΡΑ ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΩ ΣΤΗ ΣΙΩΠΗ ΜΟΥ» Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ ΩΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

(Α΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Βασιλική Κώστα, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμ. Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε ΕΚΠΑ
Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Η συγκεκριμένη ενότητα επιχειρεί να αναδείξει την παρέμβαση των Ελλήνων διανοουμένων σε γεγονότα που απασχόλησαν τη δημόσια σφαίρα. Η συζήτηση γύρω από τη γλωσσική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, η ανάπτυξη της κοινωνικής κριτικής απέναντι σε προβλήματα της νεοελληνικής πραγματικότητας, καθώς και η υπεράσπιση του δημοκρατικού πολιτεύματος κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967-1974), διαμορφώνουν τον ρόλο του λογοτέχνη ως «ενεργού πολίτη». Η ενότητα χωρίζεται σε τρεις διακριτές υποενότητες (Γλωσσικό ζήτημα, Λογοτεχνία και κοινωνική κριτική, Διανοούμενοι και Δικτατορία των Συνταγματαρχών), εξετάζοντας την έννοια του διανοουμένου σε διαφορετικά διανοητικά περιβάλλοντα και πολιτικές συγκυρίες.

Λέξεις-Κλειδιά: δημόσιος διανοούμενος, γλωσσικό ζήτημα, κοινωνική κριτική, δικτατορία των Συνταγματαρχών

Εξέλιξη του προγράμματος Οι μαθητές:

- θα γνωρίσουν μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα γεγονότα που απασχόλησαν το δημόσιο βίο της χώρας κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα.
- θα διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία γίνεται ένα μέσο πολιτισμικής αντίδρασης απέναντι σε ζητήματα που αφορούν τη δημόσια σφαίρα.
- θα εξετάσουν πώς η λογοτεχνία βρίσκεται σε μια διαρκή αλληλεπίδραση με τις ευρύτερες κοινωνικές δομές.
- προβολή υλικού
- δραστηριότητες

Στόχοι του προγράμματος είναι οι μαθητές:

- ✓ να αντιληφθούν τον ρόλο του λογοτέχνη όχι μόνο μέσα στο λογοτεχνικό του εργαστήριο, αλλά και μέσα από τη δημόσια παρέμβασή του σε εθνικά, κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Να κατανοήσουν, δηλαδή, την έννοια του «δημόσιου διανοούμενου».
- ✓ να κατανοήσουν πώς οι λογοτέχνες μέσα σε συνθήκες κρατικού ή κοινωνικού περιορισμού συμβάλλουν, τελικά, στην ανανέωση του λογοτεχνικού λόγου,

υιοθετώντας διαφορετικούς ρητορικούς τρόπους και είδη (αρθρογραφία, αλληγορία, μεταφορά).

- ✓ να αποκτήσουν μια νέα οπτική στον τρόπο με τον οποίο διαβάζουν ένα λογοτεχνικό κείμενο.

Κείμενα

Γιάννης Ψυχάρης, *Το Ταξίδι μου* [Δυο λόγια]

Φωτής Φωτιάδης, *Το γλωσσικό ζήτημα* κι η εκπαιδευτική μας αναγέννησις

Δημήτρης Γληνός «Δημιουργικός Ιστορισμός»

«ΟΜΩΣ ΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΤΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ [...] ΔΟΚΙΜΑΣΕ ΝΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΞΕΙΣ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙΣ» Προσφυγιά και μετανάστευση στον 20ό αιώνα

(Β' + Γ' τάξεις) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Βασιλική Κώστα, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμ. Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε ΕΚΠΑ

Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιχειρεί να διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία αποτυπώνει τις εμπειρίες ξεριζωμού και ξενιτιάς του Ελληνισμού κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Στόχος είναι να αναδειχθεί μια διαφορετική εκδοχή της περιπλάνησης, αυτή της μετανάστευσης και της προσφυγιάς.

Λέξεις-Κλειδιά: μετανάστευση, ξεριζωμός, πόλεμος

Εξέλιξη του προγράμματος Οι μαθητές:

- θα γνωρίσουν οι μαθητές τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία αντιμετωπίζει ιστορικά φαινόμενα, όπως είναι η μετανάστευση, η ξενιτιά και η προσφυγιά
- θα τοποθετήσουν και να συσχετίσουν τα φαινόμενα αυτά με τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες
- θα δημιουργήσουν παραλληλισμούς με τη σύγχρονη εποχή και το ισχυρό μεταναστευτικό ρεύμα των τελευταίων χρόνων
- Προβολή υλικού
- Δραστηριότητες

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να αναπτύξουν αισθήματα κατανόησης απέναντι στον πρόσφυγα, τον μετανάστη, τον «Άλλο».
- ✓ να υιοθετήσουν μια θετική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα.
- ✓ να συνειδητοποιήσουν ότι η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που συναντάται σε διαφορετικές εποχές και διατρέχει την ιστορία όλων των λαών.

Κείμενα

Γιώργος Σεφέρης, «Τελευταίος σταθμός» (Β' Λυκείου)

Δημήτρης Νόλλας, «Στον δρόμο για το Βούπερταλ» (Γ' Λυκείου)

Διδώ Σωτηρίου, *Οι νεκροί περιμένουν* (Γ' Λυκείου)

Νίκος Μπακόλας, *Μυθολογία* (Γ' Λυκείου)
Θανάσης Βαλτινός, *Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη*

«ΜΟΝΟ ΓΙΑΤΙ Μ' ΑΓΑΠΗΣΕΣ» Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

(Β' + Γ' τάξεις) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Σοφία Ζησιμοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΣΚΤ, Τμ. Θεωρίας & Ιστορίας της Τέχνης

Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Το πρόγραμμα διερευνά περιπτώσεις συναισθηματικής έκφρασης στη λογοτεχνία και σε άλλες τέχνες (μουσική, εικαστικά). Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, η τέχνη υπήρξε το προνομιακό μέσο για τη διάχυση και την εξωτερίκευση των ανθρώπινων συναισθημάτων. Μέσα σε αυτή τη διαχρονική προοπτική, οι μαθητές θα έλθουν σε επαφή με την εννοιολόγηση των συναισθημάτων αλλά και με τις συζητήσεις που έχουν κατά καιρούς προκύψει γύρω από αυτά.

Λέξεις κλειδιά: συναίσθημα, αγάπη, ταυτότητα, νιώθω, λυρισμός.

Εξέλιξη του προγράμματος Οι μαθητές

- να κατανοήσουν την έννοια των συναισθημάτων, όπως διαμορφώνεται στη λογοτεχνία και όπως τη γνωρίζουν από την κοινή τους εμπειρία
- να αντιληφθούν τον ρόλο της περιγραφής και των εκφραστικών σχημάτων στην υποβολή ενός ορισμένου συναισθήματος
- να προσεγγίσουν το συναίσθημα ως δείκτη που πληροφορεί για τις νοοτροπίες των ανθρώπων μιας εποχής
- Προβολή υλικού
- Δραστηριότητες

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ θα εξοικειωθούν με την έκφραση των συναισθημάτων στην τέχνη.
- ✓ θα συνδέσουν τα συναισθήματα με τις καταστάσεις που τα προκαλούν και με γεγονότα της καθημερινής ζωής.
- ✓ θα κατανοήσουν ότι η έκφραση των συναισθημάτων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη συγκρότηση της ατομικής ταυτότητας και τη συναναστροφή με τους άλλους.

Κείμενα

Μαρία Πολυδούρη, «Κοντά σου» (Β' Λυκείου)
Ρώμος Φιλύρας, «Madona mia» (Β' Λυκείου)
Οδυσσέας Ελύτης, «Η Μαρίνα των βράχων» (Β' Λυκείου)
Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, «Ο τζίτζικας» (Γ' Λυκείου)
Κική Δημουλά, «Άωρα και παράωρα» (Γ' Λυκείου)
Παράλληλο κείμενο: «Μακρυά» (Κ. Π. Καβάφης)

«ΓΑΛΑ ΜΕ ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ» ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΟΝ

(Γ' τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Σοφία Ζησιμοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΣΚΤ, Τμ. Θεωρίας & Ιστορίας της Τέχνης

Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Οι μαθητές καλούνται να ανιχνεύσουν τους τρόπους λογοτεχνικής μετάπλασης των ιστορικών γεγονότων μέσω της μνημονικής λειτουργίας. Μέσα από τα επιλεγθέντα κείμενα και το οπτικοακουστικό υλικό, θα επιχειρηθεί η ανάδειξη της μνήμης ως διαμεσολαβητικού παράγοντα ανάμεσα σε παρόν και παρελθόν, ενώ θα υπογραμμιστεί η διαπλοκή των ιστορικών γεγονότων με τις προσωπικές μικροϊστορίες των εκάστοτε λογοτεχνικών προσώπων.

Λέξεις κλειδιά: μνήμη, ιστορία, τραύμα, εξορία, εμφύλιος, πόλεμος, Κατοχή, ορφανά, λιμός, Εβραίοι, Αίγυπτος.

Εξέλιξη του προγράμματος

Οι μαθητές

- θα προβληματιστούν πάνω στη σχέση μυθοπλασίας και ιστορίας.
- θα κατανοήσουν σημαντικά γεγονότα της ελληνικής μεταπολεμικής ιστορίας.
- θα διαπιστώσουν τον ρόλο της μνήμης στην αναπαράσταση ενός τραυματικού παρελθόντος.
- θα συνδέσουν τις τραυματικές μνήμες των ηρώων με περιστατικά από τη δική τους σύγχρονη καθημερινότητα.
- προβολή υλικού
- δραστηριότητες

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ θα έρθουν σε επαφή με σημαντικά γεγονότα της ελληνικής μεταπολεμικής ιστορίας.
- ✓ θα κατανοήσουν την αλληλένδετη σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας.
- ✓ θα αντιληφθούν τη διαπλοκή του προσωπικού βιώματος με το συλλογικό αίσθημα.

Κείμενα

Γιώργος Ιωάννου, «13-12-43»

Ανδρέας Φραγκιάς, *Λοιμός*

Τίτος Πατρίκιος, «Οφειλή»

Αλέξανδρος Κοτζιάς, *Η Πολιορκία*

Μανώλης Αναγνωστάκης, «Επιτύμβιον»

Στρατής Τσίρκας, *Αριάγνη*

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α Κ Α Ι Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Το ρολόι της ιστορίας χτυπάει στον Πειραιά

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Πέπη Πιερρουτσάκου, Ιστορικός

Με τη μορφή ιστορικού εργαστηρίου αναδεικνύονται θέματα τοπικής ιστορίας στον άξονα της οικονομίας, της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, των κοινωνικών μεταβολών, προβλημάτων και συμπεριφορών με έμφαση στον Πειραιά του 19ου και των αρχών του 20ού αι.

Σκοπός του προγράμματος

Σ' ένα ιστορικό οδοιπορικό οι μαθητές γνωρίζουν την πόλη της μνήμης, τη δράση των κατοίκων της μέσα από το αποτύπωμα του περάσματος τους. Η χωροταξική διάταξη, το λιμάνι ως κύτταρο της οικονομικής δραστηριότητας, ο βιομηχανικός Πειραιάς, τα επαγγέλματα, οι αντιξοότητες, η διαμόρφωση της καθημερινότητας σε μια άλλη εποχή τόσο μακρινή αλλά και τόσο κοντινή προκύπτουν ως γνώση ενεργητική.

Εξέλιξη του προγράμματος

Η ανασύνθεση των ιστορικών γεγονότων που σφράγισαν την πόλη και τις ζωές των ανθρώπων διενεργείται μέσα από ομαδοσυνεργατική δραστηριότητα με την χρήση ιστορικών πηγών. Χάρτες, φωτογραφίες, πίνακες, διαφημίσεις, γελοιογραφίες, νομίσματα αλλά και δημοσιεύματα ελληνικού κι ευρωπαϊκού τύπου, περιηγητικά κείμενα, έργα μελετητών είναι στη διάθεση των μαθητών/τριών για αξιοποίηση. Συντονισμένη επεξεργασία και παρουσίαση των στοιχείων από τις επιμέρους ομάδες.

Στόχοι του προγράμματος

Το πλούσιο ιστορικό υλικό προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές:

- ✓ να μάθουν διερευνώντας (παρατηρώ, απορώ, αναζητώ, ταξινομώ)
- ✓ να ενδυναμώσουν την κριτική τους σκέψη (διακρίνω, συγκρίνω, κρίνω) για τη διατύπωση σχολίων
- ✓ να εξοικειωθούν με το λόγο – αντίλογο
- ✓ να καλλιεργήσουν την αυτενέργεια και να εκτιμήσουν τη συνεργατική συμπεριφορά στη διαδικασία της διερεύνησης
- ✓ να διαμορφώσουν εικόνα της πόλης μέσα από την προσωπική και ομαδική αναζήτηση
- ✓ να μάθουν να αγαπούν και να σέβονται την τοπική κι εθνική ιστορική κληρονομιά.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

(Α΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ελένη Δικαίου, Συγγραφέας

Ένα οδοιπορικό μνήμης στα μικρασιατικά παράλια τα τελευταία χρόνια πριν από την καταστροφή και μαζί η πορεία ως τη Σμύρνη του σήμερα, μια πορεία η οποία συνδέει

τους Μικρασιάτες πρόσφυγες με τα παιδιά και τα εγγόνια τους μέσα από τη ζωή, το έργο και τον μαρτυρικό θάνατο ενός ανθρώπου, ο οποίος έγινε ιδέα.

Με την πεποίθηση ότι η ιστορία όταν απλώς διδάσκεται υπόκειται στους νόμους του χρόνου και της λήθης σε αντίθεση με αυτή η οποία εμπεριέχεται σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, η συγγραφέας χρησιμοποιώντας ως όχημα τη λογοτεχνική δημιουργία έγραψε ένα μυθιστόρημα – ντοκουμέντο για μια προσωπικότητα την οποία ελάχιστοι γνωρίζουν, τον Χρυσόστομο τελευταίο Μητροπολίτη της Σμύρνης, ο οποίος θυσιάστηκε προσπαθώντας να προστατέψει μόνος αυτός τους Σμυρνιούς και χιλιάδες πανικόβλητους πρόσφυγες από το εσωτερικό της Μικρασίας οι οποίοι είχαν ζητήσει καταφύγιο στη Σμύρνη όταν όλοι οι άλλοι τους είχαν εγκαταλείψει. Ο τραγικός του θάνατος, ήταν το επιστέγασμα της πορείας ενός λαμπρού θεολόγου, ενός διανοούμενου συγγραφέα, ενός σπουδαίου ρήτορα, ενός γενναίου άνδρα, ενός κληρικού, ο οποίος τιμώντας το ράσο του πέθανε ευλογώντας τους βασανιστές τους.

Η συγγραφέας με τη βοήθεια οπτικών και ακουστικών μέσων θα επιχειρήσει να αναπλάσει δυο εποχές και τους ανθρώπους τους. Τη Σμύρνη «καλλίστη πασών» κατά τον Στράβωνα, αυτή της χαράς και της δημιουργίας, τη Σμύρνη του ξέφρενου ενθουσιασμού όταν στις 2 Μαΐου του 1919 μπήκαν ελευθερωτές τα ελληνικά στρατεύματα και την άλλη της Προκυμαίας της φρίκης και του θανάτου τον Σεπτέμβρη του 1922.

Ως απόγονος δεύτερης γενιάς προσφύγων από τη Σμύρνη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, η συγγραφέας ανακαλεί χαρακτήρες και τόπους όπου έζησαν οι δικοί της των οποίων οι περιγραφές έχουν εντυπωθεί και παραμένουν ολοζώντανες στην μνήμη της, μεταφέρει εικόνες και ντοπιολαλιές. Παράλληλα, θα επιχειρήσει να μοιραστεί αλήθειες, καλώντας τους μαθητές να τήν συντροφέψουν στις παράλληλες πορείες του σπουδαστή της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης Εμμανουήλ Βουλγαρίδη και του Χρυσόστομου τελευταίου Μητροπολίτη της, φθάνοντας ως τις μέρες μας ένα Πάσχα στην Σμύρνη του σήμερα.

Μέσα από λέξεις, εικόνες και συναισθήματα, οι μαθητές θα βιώσουν μια ιστορία την οποία σηματοδοτεί ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος με τη ζωή, το έργο και τον θάνατό του, την ιστορία ενός ανθρώπου ο οποίος είχε τη δύναμη να ξεπεράσει τα όρια του ατομισμού, παράδειγμά προς μίμηση για όλους.

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ ΣΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ (1900-1940)

(Α΄ + Γ΄ τάξεις) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Δρ. Μαρία Νικολοπούλου, Μέλος Εργαστηριακού & Διδακτικού Προσωπικού, Τμ. Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Ποιες γυναίκες εργάζονταν στις αρχές του 20ού αιώνα και σε ποιες δουλειές; Τι ήταν η προίκα και πώς επηρέαζε τις σχέσεις των δύο φύλων; Τι μας δείχνει η μόδα για τη θέση της γυναίκας και του άνδρα; Τι ήταν οι σουφραζέτες; Πώς βλέπει η λογοτεχνία και η τέχνη της εποχής τη γυναίκα; Υπάρχουν εκείνη την εποχή γυναίκες λογοτέχνιδες και καλλιτέχνιδες; Πώς άλλαξαν οι πόλεμοι τις σχέσεις των δύο φύλων;

Σκοπός του προγράμματος είναι να διερευνήσει τις σχέσεις των δύο φύλων σε μια κομβική εποχή, που η θέση της γυναίκας αλλάζει, μέσα από μια ποικιλία κειμένων:

δημοσιογραφικά και λογοτεχνικά κείμενα, καθώς και πλούσιο εικονιστικό υλικό και τραγούδια της εποχής.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές για τη σημερινή θέση της γυναίκας στην Ελλάδα και διεθνώς σε σχέση με όσα συνέβαιναν στις αρχές του 20ού αιώνα
- Παρουσίαση εικονιστικού και δημοσιογραφικού υλικού εκείνης της εποχής σχετικά με τις σχέσεις των δύο φύλων (αφίσες, διαφημίσεις, πρωτοσέλιδα, σχόλια)
- Παρουσίαση κάποιων χαρακτηριστικών λογοτεχνικών κειμένων με αυτή τη θεματική (Γαλ. Καζαντζάκη, Δημ. Βουτυράς, Μυρτιώτισσα, Πην. Δέλτα)
- Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες, οι οποίες θα πρέπει να επεξεργαστούν ένα σύντομο κείμενο ή μια εικόνα και να βγάλουν κάποια συμπεράσματα, βάσει φύλλου εργασίας.
- Αυτά τα συμπεράσματα θα αξιοποιηθούν σε παιχνίδι ρόλων των μαθητών στην ολομέλεια

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με το ζήτημα των κοινωνικών ρόλων των φύλων και να αντιληφθούν τις αλλαγές σε σχέση με το παρόν
- ✓ Να εξετάσουν τις αντιλήψεις για τα δύο φύλα και τους θεσμικούς περιορισμούς μέσα από ποικίλα και αστεία σε κάποιες περιπτώσεις κείμενα.
- ✓ Να εξετάσουν τη σχέση της μόδας με την αντίληψη του ωραίου και τη σχέση των δύο φύλων
- ✓ Να έρθουν σε επαφή με το έργο κάποιων γυναικών λογοτεχνών και καλλιτεχνών

«ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ!»

Μορφές καταστολής και διαμαρτυρίας στη χουντική επταετία

Εισηγήτριες: Βασιλική Κώστα, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμ. Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε ΕΚΠΑ

Σοφία Ζησιμοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΣΚΤ, Τμ. Θεωρίας & Ιστορίας της Τέχνης

Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Στο πρόγραμμα αυτό επιχειρείται η ανάδειξη των μυθιστορηματικών και ποιητικών μεταπλάσεων των γεγονότων του Πολυτεχνείου. Μέσα από την καταγραφή της μικροϊστορίας των εκάστοτε λογοτεχνικών ηρώων, θα προσεγγιστούν τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου στη συγχρονία τους. Ακόμα, θα διερευνηθεί πώς μπορεί η λογοτεχνία να λειτουργήσει σαν αυτόπτης μάρτυρας και να καταγράψει εν είδει ρεπορτάζ τα γεγονότα μιας τόσο φορτισμένης, ιδεολογικά και συναισθηματικά, περιόδου. Τέλος, θα διαπιστωθεί ο τρόπος, με τον οποίο, η λογοτεχνία συμβάλλει στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης, γύρω από μια εποχή που λειτούργησε ως τομή για τη μεταπολιτευτική περίοδο της χώρας.

Λέξεις-κλειδιά: Πολυτεχνείο, εξέγερση, Χούντα, Δικτατορία των Συνταγματαρχών, Μεταπολίτευση, πραξικόπημα, εξορία, φοιτητικό κίνημα.

Εξέλιξη του προγράμματος

Μέσα από αυτό το πρόγραμμα οι μαθητές καλούνται:

- να εξοικειωθούν με τα ιστορικά γεγονότα που προηγούνται και έπονται των γεγονότων του Πολυτεχνείου.
- να συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες που επιφέρει η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος σε διάφορες πολιτικές και κοινωνικές ομάδες.
- να κατανοήσουν τη δυναμική του φοιτητικού κινήματος σε περιόδους κοινωνικής και πολιτικής καταπίεσης.
- να αντιληφθούν την αξία της άμεσης και έμμεσης διαμαρτυρίας απέναντι σε απολυταρχικά καθεστώτα.
- να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο της λογοτεχνίας στην καταγραφή και διατήρηση των τραυματικών βιωμάτων μιας περιόδου.

Στόχοι του προγράμματος

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος, οι μαθητές:

- ✓ θα έχουν εξοικειωθεί με το ιστορικό πλαίσιο της χουντικής επταετίας.
- ✓ θα έχουν συνειδητοποιήσει τις διαφορές του δημοκρατικού πολιτεύματος σε σχέση με ένα απολυταρχικό καθεστώς.
- ✓ θα είναι σε θέση να προσδιορίσουν τις διάφορες μορφές διαμαρτυρίας που εκδηλώθηκαν κατά τη διάρκεια της χουντικής επταετίας (διαδήλωση, γραπτή δήλωση, λανθάνουσα καταγγελία μέσω της σάτιρας του πολιτεύματος κ. ά.)

Κείμενα

Μάριος Χάκκας, *Το ψαράκι της γυάλας*, (Γ' Λυκείου)

Κωστούλα Μητροπούλου, *Το χρονικό των τριών ημερών*

Αλέξανδρος Κοτζιάς, *Αντιποίησης Αρχής*

Μάρω Δούκα, *Η αρχαία σκουριά*

Γιάννης Ρίτσος, «Ημερολόγιο μιας εβδομάδας»

Γιώργος Σεφέρης, «Επί Ασπαλάθων»

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

ΓΙΝΟΜΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: Η Ιστορία στην ψηφιακή εποχή

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Δέσποινα Βαλατσού, Δρ. Ιστορίας ΕΚΠΑ, Κέντρο Έρευνας για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (ΚΕΑΕ)

Η δεκαετία του 1990 ήταν κομβική για την επιστήμη της Ιστορίας: μετά την εμφάνιση και τη ραγδαία ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού (WWW), πραγματοποιήθηκαν πολλά προγράμματα που συνέζευξαν την Ιστορία με τις νέες τεχνολογίες. Από τη δεκαετία του 2000 κ.ε. το Web 2.0 επηρέασε ακόμα πιο καταλυτικά την Ιστορία. Οι δυνατότητες των ψηφιακών τεχνολογιών και των τεχνολογιών δικτύου έδωσαν τα μέσα και την ευκαιρία σε ολοένα περισσότερους ανθρώπους, όχι μόνο στους επαγγελματίες ιστορικούς, να συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή ιστορικού περιεχομένου και νοήματος. Τη δεκαετία που διανύουμε, η ψηφιακή τεχνολογία έχει εισβάλει με άπειρες μορφές και τρόπους στην

καθημερινότητα των ανθρώπων και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τους τρόπους με τους οποίους προσεγγίζουμε το παρελθόν και μαθαίνουμε Ιστορία.

Πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε την ψηφιακή τεχνολογία και τις τεχνολογίες δικτύου για να μάθουν οι νέοι άνθρωποι Ιστορία με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο; Πώς μπορούμε να ξαναδούμε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα ή ιστορικές περιόδους με ψηφιακούς τρόπους; Η Ιστορία στην ψηφιακή εποχή δίνει έμφαση στην ψηφιακή τεχνολογία όχι μόνο ως εργαλείο, αλλά κυρίως ως συνδεδετικό κρίκο μεταξύ της θεωρίας και της πράξης, ως ένα πλέγμα διαφορετικών πρακτικών για την ιστορική έρευνα, τη συγγραφή της Ιστορίας, την κατανόηση του παρελθόντος. Μερικές από αυτές τις πρακτικές είναι ενδεικτικά η ψηφιακή διάσωση, διατήρηση και ανάδειξη ιστορικών πηγών, τα ψηφιακά και διαδικτυακά αρχεία, τα συμμετοχικά και συνεργατικά ερευνητικά έργα (crowdsourcing), κ.ά.

Εξέλιξη του προγράμματος: Μέσα από την προβολή οπτικοακουστικού υλικού (εικόνες, βίντεο, κ.ά.) και την παρουσίαση ειδικών ιστοτόπων, οι μαθητές θα γνωρίσουν έργα Ψηφιακής Ιστορίας στο διαδίκτυο. Έτσι, θα μάθουν με απλό, ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο ότι η ενασχόληση με το παρελθόν είναι κάτι που μπορούν να κάνουν και οι ίδιοι μόνοι τους, σε παρέες με κοινά ενδιαφέροντα, σε ομάδες στο σχολείο, με την οικογένειά τους, κ.λπ.

Στο πρόγραμμα θα παρουσιάζονται κάθε φορά κάποια από τα ακόλουθα ψηφιακά projects (με δυνατότητα ανανέωσης και εμπλουτισμό των παραδειγμάτων), ανάλογα με την τάξη στην οποία φοιτούν οι μαθητές και την ιστορική περίοδο την οποία διδάσκονται:

1. «Ancient Lives» του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Τι είναι αυτό το πρόγραμμα και ποιος ο στόχος του; Οι μαθητές θα μάθουν για την ψηφιοποίηση αρχαικών τεκμηρίων αλλά και για τις μεταγραφές πρωτογενών πηγών ιστορίας.
2. «Η Ελληνική Επανάσταση του 1821: Ψηφιακό Αρχείο» του Κέντρου Έρευνας για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (ΚΕΑΕ). Οι μαθητές αφενός θα καταλάβουν πώς δημιουργείται ένα ψηφιακό αρχείο ιστορίας, αφετέρου θα γίνουν οι ίδιοι Ιστορικοί Έρευνητές τεκμηριώνοντας σε ειδική φόρμα υλικό σχετικό με την περίοδο αυτή της ελληνικής ιστορίας.
3. «Ελληνική Τράπεζα Αναμνήσεων – Memozo». Τι είναι αυτή η τράπεζα και πώς λειτουργεί; Οι μαθητές θα μάθουν για τις έννοιες της συμμετοχής και της συνεργασίας στην παραγωγή ιστορικού περιεχομένου, καθώς και για το τι σημαίνει αρχαικό τεκμήριο και ιστορική πηγή στην ψηφιακή εποχή.
4. «Historypin». Τι είναι αυτό το έργο και πώς μπορούμε να *κάνουμε* Ιστορία στο διαδίκτυο; Οι μαθητές θα μάθουν για τη Δημόσια Ιστορία στην ψηφιακή εποχή και για το crowdsourcing (πληθοπορισμός).

Στόχοι του προγράμματος

Σήμερα υπάρχουν πλέον άπειροι ιστότοποι και digital history projects όπου συγκεντρώνεται, παράγεται, αναπαρίσταται, διατίθεται ιστορικό περιεχόμενο. Κεντρικός στόχος αυτού του προγράμματος είναι να μάθουν οι μαθητές

- ✓ το παρελθόν δεν είναι κάτι μακρινό και ξένο

- ✓ το διαδίκτυο είναι ένας νέος δημόσιος χώρος όπου, εκτός από παιχνίδια ή φίλους, followers κ.λπ., μπορούμε να *κάνουμε* Ιστορία, να γίνουμε Ιστορικοί και έτσι να μάθουμε για το παρελθόν με βιωματικό τρόπο και να καλλιεργήσουμε την ιστορική μας σκέψη.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ: Ένα ταξίδι στην ιστορία και την τέχνη του βιβλίου (Β΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Νίκη Τσιρώνη, Βυζαντινολόγος

Σκοπός του προγράμματος είναι να συνδέσει τη βιωματική εμπειρία των μαθητών που συνδέεται με το βιβλίο, με την ιστορία του και το ταξίδι της γνώσης στο Βυζάντιο. Το βιβλίο ακολουθεί και αποτυπώνει στο κάλυμμά του τις ιστορικές, πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και αισθητικές συνθήκες και τάσεις της κάθε εποχής.

Η πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας συμπίπτει χρονικά με την ανακάλυψη της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο. Τα δύο αυτά γεγονότα επηρεάζουν καθοριστικά την ιστορία του βιβλίου. Μέσα από τα βιβλία ακολουθούμε την πορεία του Βυζαντίου στη Διασπορά και την Οθωμανική κυριαρχία. Κωνσταντινούπολη, Κρήτη και Βενετία σχηματίζουν το πρώτο ταξιδιωτικό τρίγωνο για τα βιβλία που φυγαδεύονται στη Δύση συνεισφέροντας στην Αναγέννηση. Στη συνέχεια, τα βιβλία που κυκλοφορούν στον ελληνικό χώρο μαρτυρούν τις συνθήκες της εποχής, τα δάνεια των πολιτισμών αλλά και τις βεβιασμένες συνθήκες που επιβάλλουν επιλογές στην αισθητική και την τεχνική του βιβλίου. Εργαστήρια που παράγουν κοσμήματα στα Βαλκάνια και τον ελλαδικό χώρο συναντιούνται στις επιφάνειες των βιβλίων και στα χέρια των τεχνιτών αξιοποιούνται κατά δύναμιν.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου.
- Ο Βυζαντινός πολιτισμός.
- Η πνευματική ζωή κατά τον 17ο και 18ο αιώνα.
- Εισαγωγή για το βιβλίο στο Βυζάντιο. Λαμπρά παραδείγματα από την εποχή της ακμής.
- Σχέσεις Βυζαντίου-Δύσης. Πρώιμα δείγματα πολύτιμων βιβλίων από τη Δύση: πρότυπα και έργα τέχνης από το Βυζάντιο σε μεταγενέστερες χρήσεις.
- Το χειρόγραφο βιβλίο ως φορέας πολιτισμού. Το τρίγωνο Κωνσταντινούπολη-Χάνδακας-Ιταλία. Ο Καρδινάλιος Βησσαρίων και η βιβλιοθήκη του.
- Η ανακάλυψη της τυπογραφίας. Βυζαντινά πρότυπα για την κατασκευή τυπογραφικών στοιχείων και βιβλιοδεσιών.
- Βιβλία από τη Βενετία στον ελλαδικό χώρο. Επαναβιβλιοδετημένα αντίγραφα για όλες τις χρήσεις.
- Σταχώσεις αλλά γκρέκα (κατά τον ελληνικό τρόπο) στις βασιλικές αυλές της Δύσης.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ...ΕΚ ΤΩΝ ΕΣΩ!

(Β΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ειρήνη Πάνου, Δρ. Βυζαντινολόγος

Με εφалτήριο έργα που φιλοξενούνται στο Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη στο πλαίσιο της μόνιμης έκθεσης βυζαντινών εικόνων της συλλογής Αιμίλιου Βελιμέζη και Μαργαρίτη-

Μακρή, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να ανακαλύψουν ή και να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με τη θρησκευτική εικονογραφική τους παράδοση και να συνδιαλεχθούν μαζί της.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να προβληματίσει τους μαθητές γύρω από ζητήματα που άπτονται της εκκλησιαστικής εικονογραφικής παράδοσης
- ✓ να φέρει στην επιφάνεια δομές στις οποίες αυτή στηρίζεται, οι οποίες δεν είναι εμφανείς στο «γυμνό» μάτι.

Η ενεργή συμμετοχή των μαθητών πραγματοποιείται μέσα από διαρκή δραστηριότητα, όπου η έμφαση στις λεπτομέρειες των έργων δίνουν έναυσμα για παρατήρηση και συζήτηση με τους μαθητές.

Δραστηριότητα: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των 10 ατόμων όπου σε κάθε ομάδα δίνεται μια βυζαντινή εικόνα σε μορφή κομματιών παζλ το οποίο καλούνται να ανασυνθέσουν. Η ανασύνθεση τροφοδοτεί τη διάταξη των λεπτομερειών στις εικόνες με σκοπό την κατανόηση των αρχών της βυζαντινής τέχνης.

Το πρόγραμμα ανασκευάζει δημιουργικά τη δυστυχώς ευρεία άποψη των μαθητών ότι η Χριστιανική τέχνη αποτελεί ένα κομμάτι του Ελληνικού πολιτισμού παρωχημένο για τα ενδιαφέροντά τους.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΕΜΕ: ΚΑΤΟΧΗ-ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ-ΕΜΦΥΛΙΟΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Δημήτρης Μπαχάρας, Δρ. Ιστορίας, Διδάσκων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Ιονίου Πανεπιστημίου, Υπεύθυνος ιστορικών αρχείων ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ

Σκοπός του προγράμματος

Γιατί μας φοβίζει τόσο η δεκαετία του 1940; Γιατί ο εμφύλιος είναι θέμα ταμπού; Πώς από το έπος της Αλβανίας βρεθήκαμε στην υπό κατοχή Ελλάδα; Ποιες ήταν οι μορφές αντίστασης και ποιες οι κυβερνήσεις της Ελλάδας; Αυτά και άλλα ενδιαφέροντα θέματα που σχετίζονται με την ταραγμένη δεκαετία του 1940 παρουσιάζονται μέσα από διαδραστικές δραστηριότητες που στόχο έχουν να προάγουν τόσο τη γνώση όσο και την κριτική σκέψη μέσα από την ανάλυση των πηγών, τη συζήτησή τους και την αντιπαράθεσή τους με τη βιβλιογραφία.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940-41
- Η εισβολή των Γερμανών
- Η τριπλή κατοχή
- Η αντίσταση
- Οι πρώτες εμφύλιες συγκρούσεις
- Η Ελεύθερη Ελλάδα
- Τα δεκεμβριανά του 1944
- Η συμφωνία της Βάρκιζας
- Ο εμφύλιος πόλεμος

Μέθοδοι/εργαλεία

- παρουσίαση και συζήτηση προφορικών μαρτυριών ως τεκμήρια ιστορίας
- συζήτηση-αναζήτηση «τι είναι πηγή;»
- αναζήτηση πηγών μέσα από το διαδίκτυο
- συζήτηση και σύνδεση λογοτεχνικών έργων με την ιστορία
- προβολή και συζήτηση ολιγόλεπτων ντοκιμαντέρ, αρχειακού, φωτογραφικού και άλλου υλικού από τα αρχεία του ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ, ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ρεγγίνα – Ελένη Μαντανίκα, Δρ. Ανθρωπολογίας & Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο PARIS VII

Αν γυρίσουμε πίσω στην Αθήνα, τον Πειραιά, τη Θεσσαλονίκη και άλλες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας των αρχών του 20ού αιώνα, θα δούμε βαγόνια τρένου, θέατρα αλλά και διάφορους δημόσιους χώρους να έχουν διαμορφωθεί σε προσωρινά καταλύματα προσφύγων. Σε φωτογραφικό υλικό που καταγράφει εκείνη την περίοδο, είναι εντυπωσιακό να δει κανείς πώς παράγκες και παραγκουπόλεις ξεφυτρώνουν σιγά σιγά και με τον καιρό δίνουν τη θέση τους στις προσφυγικές συνοικίες. Περίπου την ίδια εποχή, αλλά και σε μεταγενέστερες περιόδους έχουμε ακούσει ιστορίες Ελλήνων οι οποίοι μεταναστεύουν μαζικά από τα διάφορα λιμάνια της χώρας προς υπερατλαντικούς και άλλους προορισμούς.

Αν μετακινηθούμε τώρα σε μια πιο κοντινή μας περίοδο, στις αρχές της δεκαετίας του '90, θα δούμε ότι η Ελλάδα αρχίζει να αποτελεί ξανά προορισμό για μετανάστες, αρχικά από χώρες της νοτιοανατολικής αλλά και κεντροανατολικής Ευρώπης, έπειτα από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και πιο πρόσφατα χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Υποσαχάριας Αφρικής. Στα τέλη του '90 και στις αρχές του 2000, κάνουν την εμφάνισή τους αυτοσχέδιοι καταυλισμοί προσφύγων σε πόλεις λιμάνια της Ελλάδας, όπως και όλης της Ευρώπης. Χιλιάδες πρόσφυγες βρίσκουν καταφύγιο στη «ζούγκλα» του Καλέ στη Γαλλία, αλλά και στους καταυλισμούς της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας στη χώρα μας.

Όλες οι παραπάνω ιστορίες μάς δείχνουν ότι αυτό που σήμερα αντιμετωπίζουμε ως προσφυγική κρίση στην Ευρώπη και την Ελλάδα, δεν είναι κάτι το πρωτόγνωρο ούτε κάτι το αναπάντεχο. Όλες οι παραπάνω ιστορίες μάς δείχνουν επίσης, ότι η μεταναστευτική κίνηση στην Ελλάδα δεν ήταν και δεν είναι μόνο εισερχόμενη. Η μετανάστευση Ελλήνων προς διάφορους μακρινούς ή και κοντινούς προορισμούς, για οικονομικούς και άλλους λόγους, όπως η μετανάστευση από τα χωριά στις πόλεις, συνθέτουν τόσο την ιστορία όσο και το σήμερα των ελληνικών πόλεων και της υπαίθρου. Το πρόγραμμα θα εξετάσει πώς οι διάφορες ιστορίες εκτοπισμού, μετακίνησης και εγκατάστασης διαμορφώνουν τις πόλεις, τα χωριά, τις γειτονιές και τη ζωή μας.

Εξέλιξη του προγράμματος

Μέσα από οπτικοακουστικό υλικό γίνεται παρουσίαση των διαφόρων περιόδων μετανάστευσης που πραγματεύεται το πρόγραμμα. Οι μαθητές εξοικειώνονται με τα διάφορα θεωρητικά ζητήματα που εγείρει η μεταναστευτική κινητικότητα, μέσα από μια διαδραστική διαδικασία. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και αναστοχάζονται πάνω

σε συγκεκριμένα ζητήματα. Στο τέλος οι μαθητές συζητούν όλοι μαζί αυτά που προέκυψαν από τις ομάδες εργασίας.

Στόχοι του προγράμματος είναι οι μαθητές:

- ✓ να γνωρίσουν τις διάφορες περιόδους μετανάστευσης προς και από την Ελλάδα, καθώς και εσωτερικά σε αυτήν. Με αυτό τον τρόπο να αποτελέσει το πρόγραμμα αφορμή να σκεφτούμε το σήμερα και να διακρίνουμε την ιστορικότητα του φαινομένου της μετακίνησης και της μετανάστευσης
- ✓ να διακρίνουν σε τι βαθμό οι διάφορες πόλεις χωριά και τόποι που ζούμε έχουν διαμορφωθεί μέσα από τη μεταναστευτική κινητικότητα
- ✓ να αναστοχαστούν πάνω στις έννοιες του "ξένου", του πρόσφυγα και του μετανάστη και να εξοικειωθούν με το πώς αλλάζει το περιεχόμενό τους ανάλογα με την περίοδο
- ✓ να έρθουν σε επαφή με την έμφυλη διάσταση της μετανάστευσης
- ✓ να εξοικειωθούν οι μαθητές με τα πολλά και διαφορετικά επιστημονικά πεδία που έχουν σαν αντικείμενο την μετανάστευση

Μ Α Θ Η Μ Α Τ Ι Κ Α

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΩΝ

Από το πείραμα δοκιμής τσαγιού, στον σχεδιασμό ελικοπτέρων

Ομάδα 30 – 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Καλλιόπη Μυλωνά, Λέκτορας King's College London

Ο σχεδιασμός των πειραμάτων (DoE) είναι ένα βασικό εργαλείο για τη βελτίωση των προϊόντων και των διαδικασιών παραγωγής, συμβάλλοντας στην καινοτομία. Τα πειράματα εκτελούνται σε όλους τους κλάδους της επιστήμης, της μηχανικής και της βιομηχανίας. Τα τελευταία χρόνια, οι παραδοσιακοί τομείς εφαρμογής όπως η γεωργία, η ιατρική και η φαρμακευτική επιστήμη έχουν επεκταθεί με τη βιοπληροφορική, τη γενετική, την ανακάλυψη φαρμάκων, και την οικονομία. Τα προβλήματα αυξανόμενου μεγέθους και πολυπλοκότητας από αυτούς τους νέους τομείς έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη πολλών νέων μεθόδων σχεδιασμού και ανάλυσης πειραμάτων.

Λάθος σχεδιασμένα πειράματα μπορούν να οδηγήσουν σε σπατάλη των διαθέσιμων πόρων. Ο σχεδιασμός και η ανάλυση των πειραμάτων αποτελούν έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της επιστήμης και ως εκ τούτου είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διεθνή επιστήμη, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία. Συμβάλλουν σημαντικά στον πλούτο του κόσμου και στην απασχόληση εξειδικευμένων ειδικών, μηχανικών και ερευνητών. Οι βελτιώσεις στον τρόπο σχεδιασμού των πειραμάτων έχουν έτσι τη δυνατότητα να δημιουργήσουν αυξημένη γνώση και εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος σε πολλούς κλάδους. Για παράδειγμα, καλύτερα πειράματα μειώνουν τον αριθμό των ατόμων σε κλινικές δοκιμές, των πρωτοτύπων που απαιτούνται στα πειράματα μηχανικής και τους χρόνους ανάπτυξης των προϊόντων.

Εξέλιξη του προγράμματος

Το πρόγραμμα συμπεριλαμβάνει ένα θεωρητικό και ένα πρακτικό κομμάτι.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει:

- Μία σύντομη εισαγωγή στην ορολογία του σχεδιασμού πειραμάτων.
- Περιληπτική περιγραφή των στόχων των πειραμάτων και μερικά παραδείγματα.
- Παρουσίαση των τριών βασικών αρχών του σχεδιασμού πειραμάτων.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει:

- Διαδραστική διαδικασία: Πραγματοποίηση πειράματος από τους μαθητές. Το πείραμα του χάρτινου ελικοπτερού.
- Στατιστική ανάλυση των δεδομένων που συνέλεξαν οι μαθητές, με υπολογιστή.
- Κριτική συζήτηση των αποτελεσμάτων.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Να παρουσιαστεί η χρησιμότητα της στατιστικής, πιο συγκεκριμένα του σχεδιασμού πειραμάτων, στις επιστήμες και τη βιομηχανία.
- ✓ Να δοθεί μια βάση στις στατιστικές και μαθηματικές μεθόδους που υποστηρίζουν το σχεδιασμό και την ανάλυση των πειραμάτων.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ: ΠΟΣΟ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΑ ΕΙΝΑΙ;

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Χαράλαμπος Ευαγγελάρας, Επίκ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Πολλοί από εμάς, μικροί και μεγάλοι, αφιερώνουμε αρκετό από τον ελεύθερο χρόνο μας για την επίλυση διάφορων γρίφων που συναντάμε σε έντυπα ή και σε ιστοσελίδες του διαδικτύου, οι οποίοι, αφού κεντρίσουν το ενδιαφέρον μας κυρίως μέσω τις απλότητας που περιγράφουν το προς επίλυση ζήτημα, μας διασκεδάζουν και ακονίζουν το μυαλό μας, προσφέροντάς μας αρκετά λεπτά (ή και ώρες...) έντονης πνευματικής δραστηριότητας. Μαγικά τετράγωνα, sudoku, σπαζοκεφαλιές, κρυπτόλεξα, μοτίβα και σταυρόλεξα είναι μερικές κατηγορίες διασκεδαστικών γρίφων που αρκετά συχνά ερεθίζουν την περιέργειά μας και αναζητούμε την απάντησή τους. Αρκετές φορές η λύση του γρίφου είναι εύκολη και άμεση αλλά υπάρχουν και προβλήματα που μας «βασανίζουν» αρκετά μέχρι την τελική απάντησή τους. Όσοι καταφέρνουν και λύσουν έναν γρίφο ικανοποιούνται αρκετά με το επίτευγμά τους και συνήθως αναζητούν νέο, με μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας, αυτοί δε που δεν τα καταφέρνουν, συνήθως απογοητεύονται και αναζητούν την εξήγηση της σωστής προσέγγισης του προβλήματος για την τελική λύση του.

Τις περισσότερες φορές, όσο και αν ακούγεται παράξενο, η προσέγγιση και η εξήγηση της λύσης χρησιμοποιεί απλές συνήθως τεχνικές τις οποίες τις συναντάμε στα βιβλία ακόμα και των πρώτων σχολικών μας χρόνων, με τον τίτλο «**Μαθηματικά**». Λέξεις και φράσεις όπως «σύμβολο», «θέση», «βάζω στη σωστή σειρά», «άγνωστος», «εξίσωση», «αντικατάσταση» χρησιμοποιούνται πολύ συχνά για να περιγράψουν την διαδικασία λύσης του γρίφου. Γι' αυτό τον λόγο, τέτοια είδη γρίφων αρκετά συχνά συναντώνται με τον τίτλο «Μαθηματικά προβλήματα» ή «Μαθηματικοί γρίφοι» ή «Προβλήματα με αριθμούς». Τα περισσότερα από τα συγκεκριμένα είδη γρίφων έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και οι τεχνικές προσέγγισης της λύσης τους βοήθησε στην ανάπτυξη αρκετών περιοχών της Επιστήμης των Μαθηματικών, όπως η Συνδυαστική, η Θεωρία Πιθανοτήτων, η Θεωρία Παιγνίων, η Θεωρία Κωδίκων και η Κρυπτογραφία. Οι δε τεχνικές που αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν στις περιοχές αυτές των Μαθηματικών είναι ιδιαίτερα χρήσιμες σήμερα, σε αρκετές καθημερινές μας δραστηριότητες όπως οι επικοινωνίες και

το διαδίκτυο, η ασφάλεια των συναλλαγών και των προσωπικών μας δεδομένων, η μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών κ.ά.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ η ανάδειξη της χρησιμότητας των μαθηματικών τεχνικών μέσω της επίλυσης διασκεδαστικών και ψυχαγωγικών «γρίφων»
- ✓ η καλλιέργεια του αναλυτικού τρόπου σκέψης μαθητριών και μαθητών

ΜΠΟΡΟΥΝ ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΝΑ ΣΚΕΦΤΟΝΤΑΙ;

Τα Μαθηματικά και η σχέση τους με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Ηρακλής Βογιατζής, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών

Παραφράζοντας τον Γαλιλαίο μπορούμε να πούμε ότι το “βιβλίο” των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι γραμμένο στη γλώσσα των μαθηματικών. Η ίδια η λέξη “υπολογιστής” φανερώνει τη βασική του ικανότητα της μηχανής, δηλαδή να υπολογίζει. Μια σειρά από κλάδους των μαθηματικών χρησιμοποιούνται στην επιστήμη των υπολογιστών: τα γραφικά είναι αναπαραστάσεις συναρτήσεων, τα δίκτυα βασίζονται στις πιθανότητες, οι ψηφιακές τηλεπικοινωνίες στη μαθηματική ανάλυση. Η ιστορία των υπολογιστών ξεκινά από τους λογαριθμικούς κανόνες, συνεχίζει με την Pascaline, το πρώτο κομπιουτεράκι και την Αναλυτική Μηχανή του Τσαρλς Μπάμπατζ, καταλήγοντας στο αφηρημένο σχέδιο στο οποίο στηρίζονται όλοι οι σύγχρονοι υπολογιστές: τη Μηχανή Τούρινγκ. Η επίλυση προβλημάτων από υπολογιστές απαιτεί τη μετεγγραφή των πρώτων σε μαθηματική γλώσσα, ώστε να μπορούν να επιλυθούν από αλγόριθμους. Οι υπολογιστές σήμερα μπορούν να λύσουν πολλά σύνθετα προβλήματα, οι αυξημένες ικανότητες τους τονίζουν τη σημασία του ερωτήματος που έθεσε ο πατέρας της πληροφορικής Άλαν Τούρινγκ πριν 70 χρόνια: Μπορούν οι μηχανές να σκέφτονται;

Εξέλιξη του προγράμματος

- Σύντομη ιστορία του υπολογισμού: από τους λογαριθμικούς κανόνες στον ENIAC
- Ιστορικές αφηγήσεις
- Κάνοντας τα προβλήματα αριθμούς: Εικόνα-Δίκτυα-Αποθήκευση, ο ρόλος των μαθηματικών
- Πώς δουλεύει ένας υπολογιστής; Ένας απλός τρόπος να καταλάβουμε τι κάνει μια μηχανή Τούρινγκ
- Η βαθιά σχέση μαθηματικών πληροφορικής και η έννοια της διεπιστημονικότητας
- Προβολή υλικού - συζήτηση

Σκοπός του προγράμματος είναι οι μαθητές να αναψηλαφήσουν τους ισχυρούς δεσμούς της επιστήμης των υπολογιστών με αυτής των μαθηματικών. Να κατανοήσουν πως οι «έξυπνες» μηχανές, από το κινητό τηλέφωνο έως το ψυγείο του σπιτιού μας χρησιμοποιούν μαθηματικές μεθόδους και τεχνικές και να εξοικειωθούν με κάποια απλά παραδείγματα. Οι εκπαιδευόμενοι θα έρθουν σε επαφή με βασικές έννοιες επίλυσης προβλημάτων όπως οι αλγόριθμοι και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και σκέφτεται ένας υπολογιστής: η μηχανή Τούρινγκ

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ, ΤΗ ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΥΡΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Νικόλαος Γκάτζιος, Φυσικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΚΠΑ, Ερευνητής στο IN2DREAMS European Project

Η δημιουργία μηχανών που μπορούν να σκεφτούν, και κατά συνέπεια να μαθαίνουν εμπειρικά, αποτελεί ένα όνειρο των ανθρώπων εδώ και αρκετές χιλιετίες. Αυτή η επιθυμία για τεχνητή ζωή συναντάται για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα, στις μυθικές φιγούρες του Τάλου, της Γαλάτειας, της Πανδώρας κ.ά. Με τη σύλληψη της ιδέας της προγραμματιζόμενης υπολογιστικής μηχανής, εμφανίστηκε ταυτόχρονα και η απορία για το αν θα μπορούσαν αυτές οι μηχανές να γίνουν «έξυπνες». Οι υπολογιστές απέδειξαν από την αρχή, ότι μπορούν να επιλύσουν πολύ εύκολα και γρήγορα προβλήματα που είναι πολύ δύσκολα για τους ανθρώπους, με την προϋπόθεση ότι αυτά τα προβλήματα μπορούν να περιγραφούν από μαθηματικές σχέσεις και κανόνες. Αντιθέτως εμφάνισαν μεγάλη δυσκολία στο να ανταπεξέλθουν σε προβλήματα, όπως η αναγνώριση ομιλίας ή εικόνας, τα οποία ο άνθρωπος μπορεί να επιλύσει με μεγάλη ευκολία διαισθητικά, αλλά δε μπορεί να τα περιγράψει με κάποιο μαθηματικό φορμαλισμό. Αν και είμαστε μακριά από το να καταφέρουμε να φτιάξουμε μια μηχανή που θα λειτουργεί όπως η δική μας νοημοσύνη, τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει μεγάλα άλματα προόδου. Οι εξελίξεις στον ευρύτερο τομέα της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence - AI), της Μηχανικής Μάθησης (Machine Learning - ML) και των Νευρωνικών Δικτύων (Artificial Neural Networks - ANNs) είναι συναρπαστικές, και αποτελούν βασική αιτία ενός μεγάλου μέρους της τεχνολογικής μας προόδου.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Μία σύντομη εισαγωγή στις έννοιες Τεχνητή Νοημοσύνη και Μηχανική Μάθηση.
- Περιληπτική περιγραφή των Βιολογικών Νευρωνικών Δικτύων.
- Τεχνητό Νευρωνικό Δίκτυο: Ένα υπολογιστικό σύστημα που σχεδιάστηκε για να μοντελοποιεί τον τρόπο με τον οποίο ο εγκέφαλος εκτελεί μία συγκεκριμένη λειτουργία που μας ενδιαφέρει.
- Deep Learning: Παράδειγμα ενός Νευρωνικού Δικτύου το οποίο μαθαίνει να αναγνωρίζει χειρόγραφα ψηφία.
- Παρουσίαση διαφόρων έξυπνων εφαρμογών (neural style, MIT - DeepTrafic,...)
- Έννοια συνάρτησης, συστήματος εξισώσεων και κλίσης ευθείας

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Πρώτος στόχος του προγράμματος είναι να αποσαφηνιστούν οι όροι Τεχνητή Νοημοσύνη, Μηχανική Μάθηση και Νευρωνικά Δίκτυα οι οποίοι λανθασμένα χρησιμοποιούνται ο ένας στη θέση του άλλου.
- ✓ Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στα Νευρωνικά Δίκτυα και πιο συγκεκριμένα στη μέθοδο Deep Learning, όπου διαδραστικά οι μαθητές θα ανακαλύψουν τη λειτουργία των Νευρωνικών Δικτύων και κάποια από τα μαθηματικά που κρύβονται από πίσω. Επίσης σκοπός είναι να καταλάβουν σε ποιους τομείς της καθημερινής μας ζωής έχουν διεισδύσει οι παραπάνω τεχνολογίες και πώς μεγάλες εταιρίες όπως Google, Microsoft, Facebook, Instagram κ.ά. τις χρησιμοποιούν για να βελτιώσουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν.

ΦΥΣΙΚΗ - ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ CERN

(Β' + Γ' τάξεις) Ομάδα 40 – 60 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγητής: Ευάγγελος Γαζής, Καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Συντονιστής Ελληνικών Ερευνητικών Ομάδων στα πειράματα ATLAS & CLIC / CERN

- Η συγκρότηση του διεθνούς οργανισμού με την ονομασία Ευρωπαϊκό Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών – CERN (1954).
- Ιδρυτικά μέλη, αρχικά, από Ευρωπαϊκά κράτη.
- Αρχικοί επιστημονικοί και κοινωνικοί στόχοι του CERN.
- Μικρή εισαγωγή στη δομή του πυρήνα και τα στοιχειώδη σωματίδια.
- Επιστημονικά επιτεύγματα στη σύγχρονη Πυρηνική και Σωματιδιακή Φυσική, Βραβείο Nobel Φυσικής, 1984.
- Εύρεση της προέλευσης της μάζας, με την ανακάλυψη του σωματιδίου Higgs, Βραβείο Nobel Φυσικής, 2013.
- Περιγραφή του Καθιερωμένου Προτύπου (Standard Model) και της Μεγάλης Έκρηξης (Big Bang).
- Αναζήτηση νέων σωματιδίων και φαινομένων.
- Τεχνολογικά και καινοτομικά επιτεύγματα με μεταφορά τεχνολογίας στη βιομηχανία.
- Μοναδικές τεχνολογικές εφαρμογές στην πληροφορική, ιατρική και άλλες επιστήμες.
- Η τεράστια κοινωνικο-οικονομική επίδραση των αποτελεσμάτων του CERN στην παγκόσμια οικονομία.

ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΚΑΤΑΚΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ: Επανδρωμένες και μη επανδρωμένες διαστημικές αποστολές, εξωπλανήτες, πύραυλοι, Ρόβερ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Εύα Λέφα, Φυσικός, Δρ. Αστροφυσικής, Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών

Οι Επιστήμες Διαστήματος εξελίσσονται ραγδαία και εισέρχονται όλο και περισσότερο στην καθημερινότητά μας μέσα από τις τεχνολογικές εφαρμογές που προκύπτουν από την έρευνα στον τομέα αυτόν. Από την εποχή του Sputnik ο άνθρωπος έχει κάνει τεράστια βήματα στην εξερεύνηση του Διαστήματος. Επανδρωμένες και μη επανδρωμένες αποστολές σχεδιάζονται διαρκώς, ενώ στο Διεθνή Διαστημικό Σταθμό (ISS) οι αστροναύτες μελετούν τη ζωή σε συνθήκες έλλειψης βαρύτητας. Χιλιάδες εξωπλανήτες έχουν ανακαλυφθεί τα τελευταία χρόνια και στο δικό μας ηλιακό σύστημα το Ρόβερ Curiosity αναλύει διαρκώς δείγματα από τον Κόκκινο Πλανήτη. Για όλες αυτές τις θαυμαστές ανακαλύψεις η διεπιστημονικότητα είναι αναγκαία: μαθηματικοί, φυσικοί, χημικοί, γεωλόγοι, βιολόγοι, αστρονόμοι, μηχανικοί και επιστήμονες υπολογιστών αξιοποιούν τις γνώσεις τους και ερευνούν με έναν και μοναδικό σκοπό: την κατάκτηση του Διαστήματος και τελικά, την κατάκτηση της γνώσης.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Εισαγωγή στην Ιστορία των Διαστημικών αποστολών: Από τον Sputnik στο Διεθνές Διαστημικό σταθμό.
- Αναζητώντας νέους κόσμους: το διαστημικό τηλεσκόπιο Kepler και η ανακάλυψη εξωπλανητών. Πώς βρίσκουμε και πώς χαρακτηρίζουμε πλανήτες άλλων ηλιακών συστημάτων; (δραστηριότητα).
- Εξερευνώντας τη γειτονιά μας, αναζητώντας ίχνη ζωής: Πλανήτης Άρης. Κατανόηση των συνθηκών που επικρατούν στον Κόκκινο Πλανήτη (σύντομο πείραμα).
- Πώς ξεφεύγουμε από τη βαρύτητα της Γης: Πύραυλοι, απλή επεξήγηση της αρχής λειτουργίας τους.
- Επίλογος: Η τεχνολογία και η Ρομποτική στην υπηρεσία του Διαστήματος, η ιστορία των επιστημονικών Ρόβερ μέχρι το Curiosity και η αναζήτηση ζωής πέρα από τη Γη.

Σημείωση: Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνδυάζει σύντομες επιδείξεις, οπτικοακουστικό υλικό, διαδικτυακά εργαλεία και βιωματικές δραστηριότητες, και διαφοροποιείται ανάλογα με τις ηλικίες των συμμετεχόντων.

Διεπιστημονικότητα/ σύνδεση με τη σχολική ύλη: Μαθηματικά: α) ρίζες, δυνάμεις, εξισώσεις 1ου βαθμού, η εξίσωση $xv=a$, διαγράμματα Φυσική: μονάδες μέτρησης, τα διαγράμματα, βάρος και βαρυτική δύναμη φυσική, νόμος δράσης-αντίδρασης, διατήρηση της ορμής, προώθηση πυραύλων, διάδοση και ταχύτητα του φωτός.

Χημεία: στοιχεία και περιοδικός πίνακας, χημικές ενώσεις, άλατα, οξικό οξύ, οργανικές ενώσεις.

Βιολογία: αναπνοή, χημεία της ζωής.

Γεωλογία: εδαφικοί πόροι, ιδιότητες του εδάφους

Χ Η Μ Ε Ι Α

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗ ΧΗΜΕΙΑ (ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ) ΣΤΟΥΣ ΣΟΥΠΕΡ ΗΡΩΕΣ

(Α' + Β' τάξεις) Ομάδα: 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγητής: Μιχάλης Γκέκος, Χημικός, MSc Διδακτικής της Χημείας, MSc Αναλυτικής Χημείας, Εκπαιδευτικός

Τα πρώτα υπερηρωικά κόμικς κυκλοφόρησαν τη δεκαετία του '30, από δύο άσημες μέχρι τότε εταιρίες κόμικς, τις DC Comics και Marvel Comics. Ο Superman της DC θεωρείται ο πρώτος υπερήρωας που εμφανίστηκε ποτέ και αγαπήθηκε αμέσως από το αναγνωστικό κοινό. Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν και άλλοι Σούπερ Ήρωες, όπως ο Batman, αλλά τη δεκαετία του '60 ήταν που έγινε η μεγάλη επανάσταση στα υπερηρωικά κόμικς και έκαναν την εμφάνισή τους ο Spiderman, ο Hulk, ο Thor και οι X-Men, που μας απασχολούν ακόμα και σήμερα, μέσω των ταινιών και των τηλεοπτικών σειρών που εμφανίζονται.

Οι δημιουργοί των ιστοριών των σούπερ ηρώων προσπαθούσαν πολλές φορές να αναμείξουν, μαζί με τα φανταστικά και επιστημονικά στοιχεία, για να κάνουν πιο αληθοφανείς τις ιστορίες τους. Ήθελαν ο αναγνώστης να πιστέψει, στο μέτρο του

δυνατού, ότι θα μπορούσαν να συμβούν όσα περιγράφουν και να ταυτιστεί με τον εκάστοτε ήρωα, ώστε να νιώσουν τον πόνο του, τη χαρά του και τα ηθικά του διλήμματα. Μαζί με τους μαθητές θα μελετήσουμε τους σούπερ ήρωες και τις δυνάμεις τους, που παρουσιάζονται στα κόμικς και στις ταινίες και θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε, με σύγχρονους επιστημονικούς όρους, τα φυσικά φαινόμενα, τις επιστημονικές έννοιες και τις τεχνολογικές ανακαλύψεις που παρουσιάζονται απλουστευμένα από τους δημιουργούς των κόμικς.

Εξέλιξη του προγράμματος:

- Spiderman (Ραδιενέργεια, μεταλλάξεις, ιστός αράχνης)
- Superman (Λείζερ, φωτοσύνθεση, φωτοβολταϊκά πάνελ)
- Ironman (Μέταλλα, πυρηνικοί αντιδραστήρες)
- Batman (Πλαστικά, κέβλαρ)
- Hulk (Ακτίνες γ)
- Flash (Ταχύτητα φωτός)
- Thor (Κεραυνοί, μπούμερανγκ)
- X-Men-Wolverine (Αυτοϊαση, μεταλλάξεις, μέταλλα)

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να εντοπίσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές, χημικά και φυσικά φαινόμενα που παρουσιάζονται στα κόμικς και στις ταινίες με Σούπερ Ήρωες.
- ✓ να συνδέσουν τις φυσικές επιστήμες με τέχνες, όπως η λογοτεχνία και ο κινηματογράφος.
- ✓ να κατανοήσουν πώς εντάσσονται χημικά και φυσικά φαινόμενα της καθημερινότητας τους, μέσα σε ένα μυθοπλαστικό πλαίσιο.
- ✓ να γνωρίσουν πώς ανακαλύφθηκαν και πώς λειτουργούν τεχνολογίες που χρησιμοποιούν καθημερινά.

Κατά την παρουσίαση κάθε Σούπερ Ήρωα, μέσω αποσπασμάτων των ταινιών και των κόμικς, θα περιγράφεται η ιστορία του, καθώς και οι δυνάμεις του και πώς τις απέκτησε. Αφού γίνει συζήτηση με τους μαθητές για το κατά πόσο θα μπορούσε να υπάρξει στην πραγματικότητα ένας τέτοιος Σούπερ Ήρωας, με αυτές τις σούπερ δυνάμεις, θα γίνεται παρουσίαση των επιστημονικών εννοιών και των τεχνολογιών που συνδέονται με τις ικανότητες του. Τέλος οι μαθητές θα κληθούν να συνδυάσουν τις πληροφορίες για τις ικανότητες κάθε Σούπερ Ήρωα, με τις επιστημονικές γνώσεις που απέκτησαν, για να απαντήσουν στο ερώτημα, αν όντως θα μπορούσε να υπάρξει ο εκάστοτε ήρωας. Καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές θα συμμετάσχουν σε ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες, όπου θα διαγωνίζονται στις γνώσεις τους γύρω από τους Σούπερ Ήρωες, αλλά και γύρω από τη Χημεία, τη Φυσική, τη Βιολογία και τις Τεχνολογίες.

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗ ΧΗΜΕΙΑ ΤΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΕΝΟΣ ΜΑΘΗΤΗ

(Γ' τάξη) Ομάδα 30 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγητής: Μιχάλης Γκέκος, Χημικός, MSc Διδακτικής της Χημείας, MSc Αναλυτικής Χημείας, Εκπαιδευτικός

Η Χημεία ως διακριτό μάθημα διδάσκεται στο ελληνικό σχολείο από τη Β' τάξη του Γυμνασίου μέχρι και τη Γ' τάξη του Λυκείου, όπου και εξετάζεται Πανελλαδικώς, σύμφωνα με το παρόν σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε όλες τις τάξεις οι μαθητές έρχονται σε επαφή με πάρα πολλές έννοιες και εφαρμογές της Χημείας, οι οποίες όμως αντιμετωπίζονται κυρίως ως αντικείμενο εξέτασης για την προαγωγή στην επόμενη τάξη (ή για την εισαγωγή στο επιθυμητό τμήμα του Πανεπιστημίου) και όχι ως γνώσεις που θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν τον κόσμο στον οποίο ζουν. Αυτό αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα, γιατί η Χημεία, ως επιστήμη, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καθημερινότητα του ανθρώπου από αρχαιότατων χρόνων και η μελέτη της έχει βοηθήσει στην εξέλιξή του. Ειδικά τα θέματα Χημείας που διδάσκονται οι μαθητές στη Γ' Λυκείου, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα χημικών εννοιών και για τα περισσότερα υπάρχει άμεση συσχέτιση τους με την καθημερινή ζωή όλων μας.

Εξέλιξη του προγράμματος: Οι μαθητές αρχικά χωρίζονται σε ομάδες και μέσω προβολής διαφανειών, παρουσιάζονται τα εξής θέματα Χημείας:

- Οξείδωση μετάλλων. Από το ποδήλατο μέχρι τους τρούλους των καθηδρικών ναών.
- Εξώθερμες και ενδόθερμες αντιδράσεις. Πώς μπορείς να ζεστάνεις ή να ψύξεις το περιβάλλον σου;
- Ταχύτητες χημικών αντιδράσεων. Από το σχηματισμό του πετρελαίου μέχρι την καύση του. Καταλύτες και η βιομηχανική επανάσταση που προκάλεσαν.
- Ένζυμα. Πώς φτιάχνουμε κρασί, τυρί και γιαούρτι; Πώς λειτουργούν οι βιολογικοί καθαρισμοί;
- pH εδάφους. Γιατί κάποια φυτά φυτρώνουν σε συγκεκριμένες περιοχές.
- Ρυθμιστικά διαλύματα. Πώς ρυθμίζουν το pH του αίματος.
- Μαγνήτες και παραμαγνητικά στοιχεία.
- Λάμπες. Πώς δουλεύουν και γιατί έχουμε διαφορετικά χρώματα φωτός. Πετροχημικά και πολυμερή. Γιατί το πετρέλαιο είναι πολύ πολύτιμο για να το καίμε.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να μελετήσουμε, μαζί με τους μαθητές, διάφορες έννοιες Χημείας που παρουσιάζονται στην ύλη της Γ' Λυκείου
- ✓ να συσχετίσουν οι μαθητές τις έννοιες που διδάσκονται, με εφαρμογές και πρακτικές της καθημερινότητάς τους
- ✓ να συνειδητοποιήσουν ότι οι φυσικές επιστήμες (Φυσική, Χημεία και Βιολογία) είναι αλληλένδετες και σχεδόν κάθε τεχνολογία που χρησιμοποιούμε αποτελεί εφαρμογή τους
- ✓ να αντιληφθούν πώς η εκμάθηση των χημικών εννοιών που διδάσκονται στο σχολείο, θα τους βοηθήσει στην κατανόηση του κόσμου όπου ζουν.

Καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές θα συμμετάσχουν σε ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες, όπου θα διαγωνίζονται στις γνώσεις τους γύρω από τη Χημεία, τη Φυσική, τη Βιολογία και τις Τεχνολογίες.

Β Ι Ο Λ Ο Γ Ι Α

ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ... ΚΑΜΩΜΑΤΑ: Όταν το DNA ...μιλάει

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ελένη Κόνιαρη, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Μοριακή Βιολόγος

Η βασική μονάδα κληρονομικότητας, το DNA, περιέχει και μεταβιβάζει πληροφορίες από τη μια γενιά στην άλλη προσδιορίζοντας μας γενετικά. Το DNA είναι ταυτόχρονα μοναδικό για το κάθε άτομο και αποτελεί με αυτή την έννοια την ταυτότητα τού κάθε ανθρώπου. Παρ' όλα αυτά, τα άτομα ενός πληθυσμού χαρακτηρίζονται και από ποικιλομορφία. Το γενετικό υλικό μπορεί να υποστεί αλλαγές με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Αυτές οι αλλαγές, που ονομάζονται μεταλλάξεις, συμβάλλουν στη δημιουργία γενετικής ποικιλότητας αλλά ευθύνονται και για πολλές κληρονομικές ασθένειες. Στο πρόγραμμα θα μελετηθούν η δομή του γενετικού υλικού, τα χαρακτηριστικά του γενετικού κώδικα, η κυτταρική διαίρεση και ο τρόπος κληρονομικότητας, καθώς και πώς δημιουργούνται οι μεταλλάξεις και σε τί επηρεάζουν τους οργανισμούς.

Εξέλιξη του προγράμματος: Μέσω διαδραστικής αφήγησης με τη χρήση εποπτικού υλικού θα επιτευχθεί μια πρώτη επαφή των μαθητών με τη Γενετική, ενώ η παρατήρηση με μικροσκόπιο θα προκαλέσει την ερευνητική τους διάθεση και συμμετοχή στη διαδικασία μάθησης των στοιχείων της Γενετικής. Θα πραγματοποιηθούν ασκήσεις με διαγράμματα αλλά και εργασίες τόσο ομαδικές όσο και ατομικές με θέματα την κληρονομικότητα, τις κληρονομικές ασθένειες και την ταξινόμηση οργανισμών ανάλογα με τον τρόπο κληρονομικότητας. Το πρόγραμμα θα συνεχιστεί με έντονη πειραματική δραστηριότητα, αφού οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν σε πραγματικό χρόνο απομόνωση DNA από δείγμα, με το ειδικό extraction kit (από το εργαστήριο). Σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος θα συμπληρώνουν ένα φύλλο εργασίας, το οποίο θα λειτουργεί ως χάρτης της δικής τους γενετικής ιστορίας.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Θα αναλυθούν βασικές έννοιες της Γενετικής μέσα από διαδραστικές εκθέσεις.
- ✓ Θα γίνει κατανοητός ο τρόπος απομόνωσης γενετικού υλικού μέσα από πραγματικούς πειραματισμούς και θα αναπτυχθεί η συνδυαστική σκέψη μέσα από τη σύνδεση της κληρονομικότητας και των ασθενειών με την πραγματική ζωή και αυτό που ενδεχομένως ζουν οι ίδιοι οι μαθητές στην καθημερινότητά τους.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ, ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΣΑΡΩΣΗ ΓΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΣ!

Ομάδα 25 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγητές: Ομάδα Alpha labs

Υπεύθυνη προγράμματος: Φλέρη Ρουσάκη, MSc Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με χρήση Νέων Τεχνολογιών

Τα Alpha labs στο Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη εισάγουν τα παιδιά στην τρισδιάστατη σχεδίαση, εκτύπωση και σάρωση. Εξοικειώνονται με τα τρισδιάστατα γραφικά, με την τεχνική και τα υλικά των τρισδιάστατων εκτυπώσεων, καθώς και με τη σάρωση και την ψηφιοποίηση αντικειμένων και χώρων. Τα παιδιά μαθαίνουν για τις βασικές έννοιες και τη λειτουργία των συγκεκριμένων τεχνολογιών, καθώς επίσης συζητούν για τις εφαρμογές, τις δυνατότητες και τις προοπτικές τους στο μέλλον, αφήνοντας τη φαντασία τους ελεύθερη και εκφράζοντας δικές τους δημιουργικές ιδέες αξιοποίησης. Στο τέλος, εξοικειώνονται με την τρισδιάστατη σάρωση και ψηφιοποιούν ένα πραγματικό αντικείμενο.

Εξέλιξη του προγράμματος

Α' Μέρος: Διαδραστική επιμόρφωση και έμπνευση από τον εκπαιδευτή. Τα παιδιά μαθαίνουν τις βασικές αρχές των συγκεκριμένων τεχνολογιών, όλο το φάσμα εφαρμογών τους στο παρόν αλλά και τις προοπτικές τους για το μέλλον. Συζητούν για τεχνολογικά επιτεύγματα παιδιών, παραδείγματα των οποίων παρουσιάζονται από τον εκπαιδευτή και τέλος εκφράζουν το δικό τους δημιουργικό όνειρο αφήνοντας τη φαντασία τους ελεύθερη.

Β' Μέρος: Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες, εξοικειώνονται με τη λειτουργία της τρισδιάστατης σάρωσης και διασκεδάζουν σαρώνοντας και ψηφιοποιώντας κάποιο πραγματικό αντικείμενο.

Στόχος του προγράμματος

Τα παιδιά να εμπνευστούν. Να διαπιστώσουν ότι η φαντασία και η καθαρή τους ματιά μπορεί και θέλουμε να μετουσιωθεί σε χρήσιμη δημιουργία ακόμα και για τον κόσμο των μεγάλων, ώστε τελικά η τεχνολογία να μην καταναλώνεται μόνο, αλλά να εξυπηρετεί την κοινωνία και τον κόσμο μας.

4η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ: ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ, ΜΕΛΛΟΝ

Ομάδα 30 μαθητές, διάρκεια 120'

Εισηγητής: Δημήτρης Παππάς, Φυσικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΚΠΑ

Το πρόγραμμα έχει σκοπό να αναδείξει στους μαθητές τις τεχνολογίες εκείνες που συγκροτούν την επιστημονική, τεχνολογική, οικονομική και κοινωνική αλλαγή που στη σύγχρονη βιβλιογραφία προσδιορίζεται ως "4η βιομηχανική επανάσταση".

Ως 4η βιομηχανική επανάσταση προσδιορίζεται στη σύγχρονη βιβλιογραφία η αλλαγή στην τεχνολογία και τις μεθόδους παραγωγής που οδηγείται κυρίως από την εξέλιξη της τεχνητής νοημοσύνης και την υιοθέτηση της αυτοματοποίησης σε όλο και περισσότερους

τομείς της παραγωγικής διαδικασίας αλλά και της καθημερινής ζωής. Η αλλαγή αυτή οδηγείται από ένα σύνολο νέων τεχνολογιών και μεθόδων, όπως: η τεχνητή νοημοσύνη, η ρομποτική και οι αυτοματισμοί, η διασύνδεση συσκευών, μηχανών και αισθητήρων (ΙΟΤ), η συνθετική βιολογία και η γενετική, η αλληλεπίδραση ανθρώπου – μηχανής, η 3D εκτύπωση, η νανοτεχνολογία, οι κβαντικοί υπολογιστές.

Σκοπός του προγράμματος είναι να παρουσιάσει αυτές τις τεχνολογίες στους μαθητές, αλλά κυρίως να δώσει μια εικόνα για τον τρόπο που αυτές οι τεχνολογίες επεμβαίνουν στην κοινωνία και αλλάζουν τον τρόπο που εξελίσσεται. Παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο των παραγωγικών επαναστάσεων της ανθρωπότητας (γεωργική, βιομηχανικές) με σκοπό να γίνει η σύγκριση των ιστορικών δεδομένων που έχουμε από τις αλλαγές που επέφεραν οι προηγούμενες επαναστάσεις με τη σημερινή κατάσταση και να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα για τις αλλαγές που είναι πιθανό να επισυμβούν.

Οφέλη από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα: Οι συμμετέχοντες ενημερώνονται για την πιο κρίσιμη τρέχουσα συζήτηση στην παγκόσμια κοινότητα. Μαθαίνουν τους παράγοντες που συντελούν στην αλλαγή, αλλά ταυτόχρονα προβληματίζονται για τα αποτελέσματά της και αναζητούν τρόπους να βελτιωθούν τυχόν αρνητικές συνέπειες. Κυρίως μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν κάθε ζήτημα σφαιρικά, αναζητώντας τόσο τις θετικές, όσο και τις αρνητικές συνέπειές του, μέσα από τον προβληματισμό και τον διάλογο, ενώ παράλληλα αποκτούν μια εικόνα για το επαγγελματικό μέλλον που θα συναντήσουν στην πορεία τους μετά το τέλος της τυπικής τους εκπαίδευσης.

Εξέλιξη του προγράμματος

Δεδομένου ότι έχουμε επιλέξει περισσότερο να προβληματίσουμε για το μέλλον που προβλέπεται με την 4η βιομηχανική επανάσταση, το πρόγραμμα ακολουθεί μια δομή που απαιτεί την ενεργό συμμετοχή των συμμετεχόντων στον προβληματισμό. Συγκεκριμένα το πρόγραμμα είναι χωρισμένο σε τρία ίσα μέρη.

- **Α' μέρος:** γίνεται μια μικρή, γενική εισαγωγή από τον εισηγητή για τα δεδομένα του φαινομένου (ιστορικά και τεχνολογικά).
- **Β' μέρος:** επιλέγεται ένας από τους προτεινόμενους θεματικούς άξονες, πάνω στον οποίο γίνεται μια ελεύθερη συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων με στόχο να προσδιοριστεί με ακρίβεια ένα συγκεκριμένο ζήτημα προς απάντηση (π.χ. θα πρέπει να υπάρχουν αυτόνομα ρομπότ – χειρουργοί;).
- **Γ' μέρος:** σχηματίζονται δύο ομάδες οι οποίες καλούνται να επιχειρηματολογήσουν σε ένα πλαίσιο διαλογικού αγώνα (debate) υπέρ και κατά του επιλεχθέντος ερωτήματος.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Γνωριμία με τις τεχνολογίες που συγκροτούν την 4η βιομηχανική επανάσταση αλλά και των τεχνολογιών πάνω στις οποίες εδράζονται
- ✓ Ιστορικά στοιχεία για τις παραγωγικές επαναστάσεις της ανθρωπότητας (αγροτική, βιομηχανικές)
- ✓ Σύγκριση των τεχνολογικών και κοινωνικών αλλαγών μετά από κάθε επανάσταση
- ✓ Αναζήτηση των αλλαγών στον τρόπο παραγωγής και εργασίας των ανθρώπων

- ✓ Ανάδειξη των ζητημάτων που προκύπτουν από τις σημερινές τεχνολογικές αλλαγές
- ✓ Ενεργοποίηση της κριτικής και της διαλεκτικής ικανότητας των μαθητών με στόχευση σε συγκεκριμένα προβλήματα
- ✓ Καλλιέργεια της δυνατότητας συλλογικής αναζήτησης λύσεων μέσα από δημιουργικό διάλογο

ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ ΧΩΡΙΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Δημήτρης Παππάς, Φυσικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΚΠΑ

Σκοπός του προγράμματος είναι να εξοικειώσει τους συμμετέχοντες με τη νοοτροπία που απαιτεί ο προγραμματισμός ενός αυτόματου συστήματος – ηλεκτρονικού υπολογιστή, χωρίς τη χρήση μηχανών.

Ο προγραμματισμός είναι ο τρόπος που οι άνθρωποι μπορούν να επικοινωνήσουν με τις μηχανές και να αλληλεπιδράσουν με τις αυτοματοποιημένες διεργασίες. Δεδομένου ότι σήμερα και πολύ περισσότερο στο μέλλον οι αυτόματες μηχανές μπαίνουν όλο και περισσότερο στη ζωή μας, η επικοινωνία με αυτές γίνεται απολύτως απαραίτητη και άρα ο προγραμματισμός καθίσταται η γλώσσα του μέλλοντος.

Έχουμε συνηθίσει να ταυτίζουμε τον προγραμματισμό με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Θεωρούμε ότι γνώση προγραμματισμού ισοδυναμεί με τη γνώση μιας γλώσσας προγραμματισμού ηλεκτρονικού υπολογιστή. Όμως η γνώση προγραμματισμού προϋποθέτει πολλές άλλες δεξιότητες πέρα από τον απλό χειρισμό κάποιων συμβόλων και κωδικών λέξεων, όπως για παράδειγμα την ικανότητα κατανόησης της σειράς διεργασιών ή τη δυνατότητα αυστηρής και ακριβούς έκφρασης, δηλαδή αυτό που ονομάζουμε αλγοριθμική σκέψη. Στόχος του παρόντος σεμιναρίου είναι να διδάξει στους συμμετέχοντες τη διαδικασία απόκτησης της αλγοριθμικής σκέψης, χωρίς να χρησιμοποιηθούν υπολογιστές.

Εξέλιξη

Οι μαθητές συμμετέχουν σε σειρά παιχνιδιών που αναδεικνύουν πλευρές της αλγοριθμικής σκέψης. Τα παιχνίδια υλοποιούνται χρησιμοποιώντας το σώμα και την επικοινωνία, γραπτή και προφορική, χωρίς καθόλου χρήση τεχνολογίας.

Σκοπός του προγράμματος είναι να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες τη διαδικασία απόκτησης αλγοριθμικής σκέψης και τις συγκεκριμένες ικανότητες που απαιτούνται για αυτό.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Πρώτη επαφή με την έννοια του προγραμματισμού
- ✓ Κατανόηση της αναγκαιότητας της ακρίβειας στην έκφραση
- ✓ Εισαγωγή και εμπέδωση της έννοιας της αλγοριθμικής λειτουργίας
- ✓ Εμπέδωση της διαδικασίας παραγωγής συστηματικών εντολών ακριβείας
- ✓ Κατανόηση της διαφοροποίησης των αυτόματων μηχανών από την ανθρώπινη σκέψη

Οφέλη από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα

Οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν τις αναγκαίες ικανότητες που απαιτείται να καλλιεργήσουν ώστε να αποκτήσουν αλγοριθμική σκέψη και τη δυνατότητα να προγραμματίζουν αυτόματες μηχανές, δυνατότητα που είναι άκρως χρήσιμη στις σημερινές αλλά και μελλοντικές συνθήκες της αυτοματοποιημένης παραγωγής. Ταυτόχρονα κατανοούν και τους περιορισμούς αυτού του τρόπου σκέψης και άρα τα όρια των δυνατοτήτων που προσφέρει η αυτοματοποίηση. Τέλος, δεδομένου ότι το πρόγραμμα γίνεται χωρίς τη χρήση τεχνολογίας, απομυθοποιείται η αναγκαιότητα της χρήσης τεχνολογίας σε κάθε πτυχή της ζωής.

Τ Ε Χ Ν Η

ΤΟ ΓΚΡΑΦΙΤΙ, ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Μαργαρίτα Caillaux, Εικαστικός, Εμφυχώτρια

Η τέχνη του Γκράφιτι και η πολιτικοποιημένη Τέχνη των τελευταίων δεκαετιών γίνεται αφορμή για να προβληματιστούμε πάνω στη σύγχρονη κοινωνία και τις πολιτικές, ιδεολογικές και καλλιτεχνικές τάσεις της εποχής μας. «Μια εικόνα, χίλιες λέξεις», πόσα συναισθήματα όμως αυτή γεννά στον θεατή; Και πόσα από αυτά τα «ενδόμυχα» συναισθήματα επηρεάζουν συνειδητά ή ασυνειδητά της σκέψεις του;

Οι μεταξοτυπίες του Δημήτρη Περδικίδη, που φιλοξενούνται στο Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, μας δίνουν το έναυσμα να συζητήσουμε για τα σύμβολα που χρησιμοποιούν οι καλλιτέχνες στη Σύγχρονη Τέχνη και πώς αυτά συνδέονται άμεσα με την πολιτική συνθήκη της εποχής τους.

Η επαναστατική ορμή και η ανάγκη για έκφραση και για επίδραση βγαίνει από τα στενά όρια του μουσείου και συναντάει τον δημόσιο χώρο μέσα από το Γκράφιτι. Τη δεκαετία του '80 οι δρόμοι της Αθηνάς και των μεγάλων πόλεων αρχίζουν να γεμίζουν χρώμα, ζωγραφιές, συνθήματα και tag.

Πώς αυτές οι ζωγραφιές ή τα κείμενα στους τοίχους αποκτούν δύναμη, επιρροή και αναγνωρισιμότητα;

Στο εργαστήριο αυτό θα κάνουμε μια βουτιά στα πιστεύω και τα ιδανικά μας και θα προσπαθήσουμε, με τον πιο άμεσο τρόπο, να τα αποτυπώσουμε πάνω στο χαρτί. Σκοπός δεν είναι να δημιουργήσουμε ένα μεγαλεπήβολο έργο πάνω σε κάποιο τοίχο, άλλα να πλησιάσουμε την ουσία και την τεχνική του Γκράφιτι και να ανακαλύψουμε πώς μπορεί να χωρέσει μια μεγάλη έννοια σε μια μόνο εικόνα ή σε μερικές μόνο λέξεις.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Λίγα λόγια για την ανάγκη του ανθρώπου για ελεύθερη έκφραση.
- Προσέγγιση της Πολιτικής μέσα από την Τέχνη με παραδείγματα από το έργο του Περδικίδη και άλλων σύγχρονων καλλιτεχνών.
- Συζήτηση γύρω από τα σύμβολα που χρησιμοποιούν οι καλλιτέχνες στη Σύγχρονη Τέχνη και το Γκράφιτι.
- Προβολή οπτικοακουστικού υλικού με γνωστά Γκράφιτι της Αθήνας
- Ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο και τη μορφή των Γκράφιτι και ερωτήσεις που αναδεικνύουν την ανταπόκριση και την προσωπική άποψη των μαθητών.

- Ανάδειξη των κοινών σημείων του υλικού όπως οι αξίες των ανθρώπων, η ανάγκη για επιρροή και αναγνωρισιμότητα, καθώς και του στοιχείου της αντισυμβατικότητας.
- Τα παιδιά γίνονται από θεατές, δημιουργοί με μια πρωτότυπη μέθοδο συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων και ιδεών όπου ο ένας παρεμβαίνει, με σεβασμό, στο σχέδιο του άλλου.
- Παρουσίαση των σχεδίων, συζήτηση πάνω σε αυτήν την εμπειρία και συσχέτιση με την πρακτική του Γκράφιτι στον δημόσιο χώρο.
- Το κάθε παιδί φτιάχνει το δικό του stencil και αφήνει το αποτύπωμα του σε μια ομαδική ζωγραφιά που γίνεται για εμάς ο δικός μας εικονικός τοίχος.
- Σύνοψη και αποχαιρετισμός με την παρότρυνση να προσχεδιάσουν σε χαρτί ομαδικά ή μεμονωμένα Γκράφιτι και να μας τα στείλουν.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Εξοικείωση των μαθητών με έννοιες, σύμβολα και μορφολογικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην σύγχρονη Τέχνη και το Γκράφιτι
- ✓ Εξοικείωση με τη δημοσιοποίηση των ιδεών και αξιών τους και ανάπτυξη της συναίσθησης της ευθύνης
- ✓ Ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της ικανότητας να ακούς τον συνομιλητή σου
- ✓ Καλλιέργεια πνεύματος σεβασμού του άλλου και του διαφορετικού
- ✓ Ανάπτυξη συνεργατικών και κριτικών δεξιοτήτων
- ✓ Ανάπτυξη σχεδιαστικής ευχέρειας
- ✓ Τόνωση ενσυναίσθησης

«Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΗΣ ΑΓΕΛΑΔΑΣ» Ο «μύθος» του καλλιτέχνη ως αντικείμενο σάτιρας στην τηλεοπτική εκπομπή «α.μ.α.ν. τα καθάρματα» και το ζήτημα της θέσης του καλλιτέχνη στη σύγχρονη κοινωνία

Ομάδα 30 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Αθηνά Εξάρχου, Δρ. Ιστορίας της τέχνης με ειδίκευση στη διδακτική της ιστορίας της τέχνης και του οπτικού πολιτισμού

Επιδίωξη του σεμιναρίου είναι η προσέγγιση του ζητήματος της θέσης του καλλιτέχνη στη σύγχρονη κοινωνία μέσω της ανάλυσης των στερεοτυπικών χαρακτηριστικών που του αποδίδει το εν λόγω χιουμοριστικό σκετς. Σκοπός είναι να εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο στοιχειοθετείται η προσωπικότητα του καλλιτέχνη μέσα από την εμφάνιση και το λόγο του, αλλά και να συζητηθούν οι πεποιθήσεις και προκαταλήψεις που αποτελούν εν προκειμένω την αφετηρία της σάτιρας. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται αναφορά στους λευκούς πίνακες των καλλιτεχνών Robert Rauschenberg και Piero Manzoni ώστε να «διαλευκανθούν» οι όροι της παραγωγής αυτού του είδους έργων.

Για την ανάλυση του παραδείγματος, εξετάζουμε τη θέση του καλλιτέχνη στην κοινωνία κυρίως από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα και τους ρόλους που ενσαρκώνει ο καλλιτέχνης ανταποκρινόμενος σε αυτή τη θέση (εκκεντρικός, μεγαλοφυής, περιθωριακός κ.λπ.). Οι μαθητές καλούνται να παρατηρήσουν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται ο καλλιτέχνης στο βίντεο, να σχολιάσουν την κριτική που ασκεί η σάτιρα στη φιγούρα του καλλιτέχνη, αλλά και να προβληματιστούν σχετικά με τα κίνητρα της σάτιρας και τους λόγους για τους οποίους τροφοδοτούνται αυτά τα στερεότυπα.

Επιχειρούμε να ερμηνεύσουμε τι μπορεί να ωθεί έναν καλλιτέχνη στην απόφαση να εξαλείψει τα ίχνη της χειρονομίας του και συζητάμε περί έργων που έχουν κατά καιρούς προκαλέσει την οργή και τη χλεύη του κοινού.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Η κριτική προσέγγιση της θέσης του καλλιτέχνη στην κοινωνία και η διατύπωση ερμηνευτικών απόψεων για τα υπό εξέταση έργα.
- ✓ Η ανάδειξη της σημασίας του ρόλου του θεατή σε σχέση με εκείνον του δημιουργού.
- ✓ Η καλλιέργεια «διηθητικών» ικανοτήτων κατά τη θέαση προϊόντων δημοφιλούς κουλτούρας.

Μέθοδοι/ Εργαλεία

Ακολουθείται η ομαδο-συνεργατική διδακτική μέθοδος, κατά την οποία οι μαθητές εργάζονται από κοινού και συμπληρώνουν ειδικά ερωτηματολόγια. Το πρόγραμμα βασίζεται κυρίως στην πυροδότηση διαλόγου και την ενθάρρυνση των μαθητών να εκφέρουν προσωπικές θέσεις.

Μ Ο Υ Σ Ι Κ Η

REWIND! Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΑΠΟΔΑ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Αλλέγρη Βουλγαράκη, Μουσικολόγος

- Η μουσική που ακούμε σήμερα μήπως έχει μια σύνδεση με το παρελθόν που δεν την έχουμε ποτέ σκεφθεί;
- Πώς συνδέεται το heavy metal με την κλασική μουσική και η rap με τον Όμηρο;
- Τι κοινό έχουν ο Bob Dylan και ο Αλκίνοος Ιωαννίδης με την Ακριτική μουσική και τους τροβαδούρους της Αναγεννησιακής Γαλλίας;
- Η σύγχρονη pop δανείζεται ή αντιγράφει και από πού;
- Αν υπήρχε Spotify και Shazam τον 18ο αιώνα, τι θα έπαιζαν;
- Τα τραγούδια που μιλούν για αγάπη, το συμφωνικό rock, η χορευτική και η ηλεκτρονική μουσική, τα boy bands και οι χορωδίες δεν ξεπήδησαν ξαφνικά, έχουν «παππούδες» στο βάθος του χρόνου

Σ' αυτό το πρόγραμμα θα ανακαλύψουμε προελεύσεις και δεσμούς της σημερινής ελληνικής και διεθνούς μουσικής με παλαιότερα είδη και εποχές. Γιατί η μουσική είναι μία και τα πολλά της πρόσωπα δεν χάνονται στους αιώνες, μόνο μετεξελίσσονται και γίνονται καινούργια καθώς η ιστορία συνεχίζει να γράφεται.

Θ Ε Α Τ Ρ Ο - Θ Ε Α Τ Ρ Ι Κ Η Α Γ Ω Γ Η

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΟΤΑΝ ΑΝ; Ας «παίζουμε» λοιπόν με αφορμή το θέατρο

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Νίκος Νίκας, Φιλολόγος, Καθηγητής Υποκριτικής, Ηθοποιός

Τι θα γινόταν αν θέλαμε να αφηγηθούμε μια ιστορία; Μια ιστορία που φτιάξαμε εμείς! Τι θα γινόταν αν τα πρόσωπα αυτής της ιστορίας "ζωντάνευαν" και από τη φαντασία περνούσαν στην πραγματικότητα και τα βλέπαμε ολοζώντανα μπροστά μας; Τι θα γινόταν αν εμείς δεν ήμασταν εμείς αλλά κάτι άλλο που φανταστήκαμε και επιθυμήσαμε; Τι θα γινόταν αν τα συναισθήματά μας τα καλούσαμε κάθε φορά που τα χρειαζόμασταν χωρίς να χρειάζεται να τα προκαλέσει κάποιος ή κάτι; Τι θα γινόταν αν ξαφνικά το σώμα μας δεν ήταν "το δικό μας" σώμα και άλλαζε σχήμα, περπάτημα, χέρια, πόδια, κινήσεις και συμπεριφορά; Τι θα γινόταν αν οι σχέσεις μας οι καθημερινές άλλαζαν και τα μάτια μας άρχιζαν να βλέπουν "αλλιώς"; Τι θα γινόταν αν μια απλή "καλημέρα" αποκτούσε εκατό διαφορετικά νοήματα; Αλήθεια τι θα γινόταν αν συνέβαιναν όλα αυτά; Θα γινόταν θέατρο. Μια περιπέτεια εξερεύνησης του μαγικού κόσμου του θεάτρου.

Στόχος του προγράμματος είναι οι μαθητές με μορφή παιχνιδιού να ανακαλύψουν πώς το "κύτταρο" του θεάτρου ανήκει αποκλειστικά στον ανθρώπινο οργανισμό. Έτσι θα ξεναγηθούν στον απολαυστικό μηχανισμό του θεάτρου, θα τον εξερευνήσουν, θα δοκιμάσουν πώς λειτουργεί, θα γελάσουν, θα συγκινηθούν, θα νιώσουν τη χαρά της δημιουργίας, τη χαρά της τέχνης και εν τέλει της ζωής.

Μια ευκαιρία να δουν οι έφηβοι ότι στον κόσμο των "μεγάλων" πρέπει οπωσδήποτε να πάρουν στη βαλίτσα τους, την παιδικότητά τους.

Ας "παίζουμε" λοιπόν με αφορμή το θέατρο!

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ

«ΕΓΩ ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΟΙΡΑΖΩΜΑΙ ΕΧΘΡΕΣ, ΑΛΛ' ΑΓΑΠΗ»/«ΣΑΝ ΠΑΣ ΛΟΙΠΟΝ ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΗ ΓΗ,[...] ΑΓΑΠΑ ΕΚΕΙΝΟΥΣ [...] ΜΑ ΟΣΟ ΕΓΩ ΘΕ ΝΑ 'ΜΑΙ ΣΤΗ ΖΩΗ, ΓΥΝΑΙΚΑ ΔΕ ΘΑ ΕΞΟΥΣΙΑΣΗ»

(Β΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Μάνια Παπαδημητρίου, Φιλολόγος, Ηθοποιός, Σκηνοθέτις

Η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή είναι από τις πιο γνωστές και πολύ-παιγμένες τραγωδίες. Η παράσταση η οποία θεωρήθηκε η καλύτερη τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα ήταν η εκδοχή του Λευτέρη Βογιατζή. Θα γίνει ανάλυση του έργου καθώς και μνεία στη συγκεκριμένη παράσταση σε σχέση με το γιατί ήταν μια πολύ σημαντική θεατρική προσπάθεια τη συγκεκριμένη στιγμή στη χώρα μας.

Επίσης θα μιλήσουμε για το πόσο επίκαιρο είναι το έργο στην εποχή μας καθώς πραγματεύεται τη σύγκρουση του ηθικού δικαίου με το δίκαιο του κράτους (διάλογος Αντιγόνης- Κρέοντα) αλλά και τις συνέπειες που μπορεί να έχει η αγνόηση του ηθικού δικαίου από τον άρχοντα, όπως αυτό σημειώνεται στον διάλογο Τειρεσία-Κρέοντα- Χορού.

Στη συνέχεια θα προβληθούν στους μαθητές σκηνές σύγχρονων πολέμων και θα ζητηθεί να σκεφτούν και να βρουν για τον εαυτό τους την αντιστοιχία του έργου με το σήμερα. Ποια δηλαδή θα μπορούσε να είναι μια σύγχρονη Αντιγόνη και ποιος ένας σύγχρονος Κρέοντας; Ακολουθεί το βιωματικό μέρος, όπου θα ζητηθεί από τους μαθητές να ανέβουν στη σκηνή και να δοκιμάσουν μέσα από θεατρικές ασκήσεις σώματος και φωνής να προσπαθήσουν να αναγνώσουν με θεατρικό τρόπο το κείμενο χρησιμοποιώντας τις εικόνες που θα έχουν επιλέξει για τον σύγχρονο κόσμο μέσα όμως από τα λόγια του αρχαίου κειμένου σε θεατρική μετάφραση.

Στο τέλος θα συζητήσουμε την εμπειρία που αποκόμισαν τόσο οι επί σκηνής συμμετέχοντες όσο και οι θεατές.

ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΤΡΙΚΗ ΔΟΥΛΕΙΑ! Τα έμφυλα στερεότυπα που συνοδεύουν το επάγγελμα και η διερεύνησή τους μέσα από θεατρικές δραστηριότητες (Β΄ + Γ΄ τάξεις) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Μενέλαος Καραντζάς, Θεατρολόγος, Σκηνοθέτης

Τα έμφυλα στερεότυπα είναι οι απλουστευμένες και γενικευτικές αντιλήψεις για τα φύλα, αφορούν τα χαρακτηριστικά τους, τις διαφορές τους και τους ρόλους τους. Αποκτώνται και παγιώνονται σε νεαρή ηλικία, και διαμορφώνονται μέσα από ερεθίσματα που προέρχονται τόσο από τις κοινωνικές συναστροφές όσο και από το οικογενειακό περιβάλλον. Το επάγγελμα αποτελεί ένα πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας που συνοδεύεται από ισχυρά έμφυλα στερεότυπα που φτάνουν μέχρι τον «παραδοσιακό» διαχωρισμό των επαγγελματικών απασχολήσεων σε αντρικές και γυναικείες. Επιπλέον, σε άλλες μορφές απασχόλησης (οικιακές εργασίες, χόμπι, αθλήματα κ.τ.λ.) αποδίδονται επίσης έμφυλα στερεότυπα που διατηρούνται και αναπαράγονται για ποικίλους κοινωνικο-οικονομικούς λόγους. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα επικεντρώνεται στην αναγνώριση της παρουσίας των έμφυλων στερεοτύπων που συνοδεύουν τις επαγγελματικές και άλλες απασχολήσεις, την εξέταση της έντασης και του βάθους των στερεοτύπων αυτών, και την αποδόμησή τους μέσα από θεατρικές δραστηριότητες και τεχνικές του θεάτρου της επινόησης.

Σκοπός του προγράμματος είναι η χρήση θεατρικών δραστηριοτήτων και τεχνικών για τον εντοπισμό, τον σχολιασμό και τη διαχείριση των έμφυλων στερεοτύπων που συνοδεύουν τις επαγγελματικές και άλλες απασχολήσεις.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Το πρόγραμμα απαιτεί την ενεργή συμμετοχή των μαθητών σε ποικίλες δραστηριότητες θεατρικής μορφής. Ενδεικτικά αναφέρονται τα θεατρικά παιχνίδια και οι ασκήσεις, οι αυτοσχεδιασμοί, οι ανοιχτές και οι κατευθυνόμενες συζητήσεις και η δραματοποίηση λογοτεχνικού κειμένου.
- Οι μαθητές καλούνται να προτείνουν ατομικά και να συνεργαστούν ομαδικά για την εκτέλεση και παρουσίαση δράσεων με μικρή έως μέτρια σωματική δραστηριότητα, να καταγράψουν προσωπικές απόψεις και να συζητήσουν απόψεις άλλων, καθώς και να επινοήσουν μορφές δραματοποίησης αναλαμβάνοντας ρόλους και οργανώνοντας την παρουσίαση. Οι δράσεις που γίνονται είναι ατομικές, σε ζευγάρια και σε ομάδες και περιλαμβάνουν τόσο την

έκφραση της προσωπικής γνώμης όσο και τη διαμόρφωση ομαδικών κρίσεων και απόψεων.

- Στο πρόγραμμα χρησιμοποιείται το ποίημα *Η μακιγιέζ* του Γιάννη Κοντού, το οποίο οι μαθητές παίρνουν ως αφορμή για δραματοποίηση και συζήτηση πάνω στα έμφυλα στερεότυπα που συνοδεύουν τα επαγγέλματα των δύο προσώπων του ποιήματος: της ηθοποιού και της μακιγιέζ.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Κατανόηση της έννοιας του έμφυλου στερεότυπου.
- ✓ Αναζήτηση και αναγνώριση των έμφυλων στερεοτύπων που συνοδεύουν τα επαγγέλματα.
- ✓ Προσδιορισμός των επιδράσεων που έχουν η οικογένεια, το σχολείο, ο κοινωνικός περίγυρος και τα ΜΜΕ στη διαμόρφωση και την αναπαραγωγή των στερεοτύπων.
- ✓ Έλεγχος για το αν τα στερεότυπα επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος.
- ✓ Επισήμανση της έλλειψης συσχέτισης μεταξύ των έμφυλων στερεοτύπων και του σεξουαλικού προσανατολισμού.
- ✓ Αποδόμηση και αναθεώρηση των έμφυλων στερεοτύπων που συνοδεύουν τα επαγγέλματα και άλλες μορφές απασχόλησης.
- ✓ Διατήρηση και επέκταση της συζήτησης σε άλλα έμφυλα στερεότυπα.

Δραστηριότητες

- Παιχνίδι γεωγραφικού χάρτη (γέννηση, εργασία πατέρα, εργασία μητέρας).
- Παιχνίδι παντομίμας «Τι δουλειά κάνεις?».
- Μετακίνηση από το «συμφωνώ» στο «διαφωνώ» κατά το άκουσμα συγκεκριμένων φράσεων.
- Καταγραφή επαγγελμάτων και διαχωρισμός σε αντρικά και γυναικεία
- Κατασκευή της γραμμής ζωής ενός άντρα και μιας γυναίκας.
- Άσκηση «Ποιος είμαι / Τι θέλω» (γράψιμο σε καρτέλες, συζήτηση).
- Άσκηση καταγραφής τριών στοιχείων που είναι χαρακτηριστικά για κάθε επάγγελμα που δίνεται σε κάθε μαθητή (καρτέλες, παρουσίαση, συζήτηση).
- Άσκηση περπατήματος και στάσης με διαφορετικό κέντρο κάθε φορά, εφαρμογή σε επαγγέλματα και έλεγχος αν υπάρχουν διαφορές ανάλογα με το φύλο.
- Παιχνίδι παντομίμας «Συμπληρώστε την εικόνα».
- Άσκηση «Hot seat» όπου οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους επαγγελματία και «ανακρίνονται» κυρίως για την αγορά εργασίας.
- Αυτοσχεδιαμός σε ζευγάρια: 2 επαγγέλματα και 1 συνθήκη (σε κάρτες).
- Επινόηση διαφημιστικών για διαφορετικά προϊόντα που σχετίζονται με δουλειές του σπιτιού, αθλήματα, παιχνίδια.
- Συζήτηση για το ποίημα *Η μακιγιέζ* και για τα θεατρικά επαγγέλματα γενικότερα.
- Δραματοποίηση του ποιήματος με αλλαγές των φύλων των προσώπων του ποιήματος.

ΚΛΟΟΥΝ - Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Ηλίας Κουνέλας, Ηθοποιός, Σκηνοθέτης, ΚΘΒΕ

Θα έδινες την ζωή σου για κάτι που ξέρεις από την αρχή πως δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ; Ένας Κλόουν θα την έδινε !

Ηλίας Κουνέλας, «Το Εγχειρίδιο ενός καλού Κλόουν», Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο

Κλόουν – Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ απευθύνεται σε μαθητές β και γ Λυκείου, που βρίσκονται προ των πυλών της μεγάλης τους απόφασης για το «τι θα γίνουν, επιτέλους, όταν μεγαλώσουν;». Απευθύνεται σε όλους όσοι είναι εγκλωβισμένοι ανάμεσα στις επιθυμίες των γονιών τους, αλλά το ίδιο έντονα απευθύνεται και σ' εκείνους που είναι ήδη πεπεισμένοι και γεμάτοι αυτοπεποίθηση έχουν προαποφασίσει " τι θα γίνουν όταν μεγαλώσουν" .. Αποκαλύπτει μια διαφορετική αφήγηση από αυτήν που οι περισσότεροι φαντάζουμε για έναν αποτυχημένο άνθρωπο και δίνει την δυνατότητα μιας ανανεωμένης ματιάς γύρω από το πώς μπορούμε να αφουγκραστούμε αυτό που πραγματικά είμαστε, ποιες είναι οι πραγματικές μας φιλοδοξίες και τι τελικά έχει μεγαλύτερη σημασία, μια λαμπρή καριέρα ή το να είναι ο κάθε άνθρωπος συνυπεύθυνος για τον άλλον.

ΣΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ 90΄ ΛΕΠΤΩΝ, μέσα από την κοσμοαντίληψη του Κλόουν, επιδιώκουμε να συνθέσουμε και να αφηγηθούμε παράλληλα από κοινού, τη βιογραφία ενός επιτυχημένου και ενός αποτυχημένου ανθρώπου. Κατά τη διάρκεια της σύνθεσης και της αφήγησης, προκύπτουν διάφορα ηθικά διλήμματα και πρακτικά εμπόδια, αφού κατά τη ρήση της Μαργαρίτας Καραπάνου «η ζωή είναι αγρίως απίθανη». Η αφήγηση μοιραία αποτυγχάνει. Κάποια στιγμή οι ιστορίες των δύο προσώπων συμπίπτουν. Η φαντασία όμως μας κρατάει ζωντανούς. Τελικά τα πρόσωπα συναντιούνται και συρρικνώνονται σε ένα μοναδικό πρόσωπο. Στο πρόσωπο του κάθε ανθρώπου.

Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, γίνεται η αγαπημένη ιστορία όλων μας, αφού εξάπτει και μεταφέρει τη φαντασία στις πιο απίθανες εκδοχές της ζωής, που η ανοικειότητά τους, ξαφνικά μας γίνεται οικεία και την αποδεχόμαστε. Ο κλόουν είναι μια δυνατότητα.

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ, Η ΑΓΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΜΥΘΊΑ ΤΟΥ ΚΛΟΟΥΝ, μας φανερώνει έναν κόσμο που ανατρέπει τα ταμπού, τις έτοιμες σκεπτομορφές και τις κοινωνικές προκαταλήψεις. Δίνει υπέρτατη αξία σε κάθε παρούσα στιγμή, μετατρέποντάς την σε ζωντανή εμπειρία. Δίνει στον καθένα τη δυνατότητα να αντιληφθεί ότι ποτέ πριν από αυτόν, σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας, αλλά ούτε και μετά, υπήρξε ή θα υπάρξει, άνθρωπος στον κόσμο ίδιος με αυτόν. Ο Κλόουν μας βοηθάει να αναλάβουμε και να υπερασπιστούμε την μοναδικότητά μας και να στραφούμε στα αληθινά μας χαρίσματα, με τα οποία θα μπορούσαμε να εξυπηρετήσουμε καλύτερα τον εαυτό μας και τους άλλους. Απενοχοποιεί την αποτυχία και δίνει νόημα στην αξία της ζωής, πέρα από οποιοδήποτε προσωπικό συμφέρον.

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΠΟΥ ΘΑ ΖΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΠΜΕΙΡΙΑ ΤΟΥ ΚΛΟΟΥΝ, δεν θα έχει πάρει μια έτοιμη απάντηση. Θα έχει όμως ενεργοποιήσει μέσα του μια δημιουργική απορία για το τι ονειρεύεται, για το τι αξίζει και για το πώς μπορεί και ο ίδιος να συμμετάσχει, όπως θα

έλεγε ο Andrei Tarkovski, στη δημιουργία της ανθρωπότητας. Η εμπειρία του Κλόουν θα τον παρακινήσει να παρατηρήσει τον κόσμο και τη σχέση του με αυτόν από την αντίθετη πλευρά του φόβου. Θα του αποκαλύψει πώς να διεκδικήσει ένα αμφισβητούμενο πλεονέκτημα. Θα του φανερώσει μία καλή αφήγηση για την ίδια τη ζωή και χωρίς να το καταλάβει, θα αρχίσει να παίρνει λιγότερο σοβαρά τον εαυτό του. Θα νιώσει για λίγο, παρά τις δυσκολίες και την αφόρητη πίεση μιας κοινωνίας που μετράει, ζυγίζει και θέλει διαρκώς να διακρίνεσαι, ότι η ζωή είναι μπροστά του και όλα είναι δυνατά.

ΚΑΤΙ ΠΑΛΙΟ, ΚΑΤΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ: ΕΝΑ ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

(Β' τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Σίσσυ Παπαθανασίου, Ιστορικός πολιτισμού, Σκηνοθέτις

Με αφετηρία τον μύθο της *Αντιγόνης* και τις λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές μεταγραφές του, οι μαθητές θα ταξιδέψουν σε διάφορες ιστορικές περιόδους και θα μυηθούν στην έννοια της εν τω χρόνω χρήσης, μετάπλασης και μεταποίησης του μυθολογικού υλικού για πρωτότυπη καλλιτεχνική δημιουργία σε διάφορες μορφές τέχνης. Έμφαση θα δοθεί στη βιωματική συμμετοχή και στη συγγραφή ενός μικρού σεναρίου εμπνευσμένου από την *Αντιγόνη*.

Εξέλιξη του προγράμματος: Θεωρητικό μέρος

- Σύντομη παρουσίαση των εννοιών μύθος, λογοτεχνική μεταγραφή και καλλιτεχνική δημιουργία.
- Συνοπτική αναφορά στην ιστορική διαδρομή του μύθου της *Αντιγόνης* ανά εποχή και μορφή τέχνης. Επικέντρωση σε συγκεκριμένα καλλιτεχνικά έργα, είδη γραφής και κώδικες ανά είδος. Θεατρικό κείμενο-Κινηματογραφικό σενάριο: Έμφαση στα διαλογικά μέρη, στις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές.

Εξέλιξη του προγράμματος: Πρακτικό μέρος

- Θα παρουσιάζεται οπτικοακουστικό υλικό (φωτογραφίες, βίντεο, μουσικές).
- Οι μαθητές θα επεμβαίνουν στην παρουσίαση με ταυτόχρονη ανάγνωση/αφήγηση επιλεγμένων αποσπασμάτων από έργα.
- Στη συνέχεια θα τους ζητείται να χωριστούν σε ομάδες και να προτείνουν, ανά ομάδα, υλικό αναφοράς γνωσιακό, πραγματολογικό κείμενο, εικόνα, μουσική - αλλά και βιωματικό σε σχέση με τον μύθο.
- Από το προσφερόμενο υλικό, θα επιλέγεται μία θεματική ενότητα και με άξονα αυτή τη θεματική, θα ζητείται από τους συμμετέχοντες να γράψουν ανά ομάδα ένα μικρό σενάριο έως μία σελίδα και μια συνοδευτική μικρή παρουσίαση που θα τοποθετεί τον διάλογο στον χώρο και στον χρόνο.
- Με την ολοκλήρωση της συγγραφής, θα γίνεται παρουσίαση των σεναρίων και συζήτηση.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Πρόσληψη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως πηγή ανεξάντλητης έμπνευσης για την καλλιτεχνική και δημιουργική έκφραση ανά τους αιώνες.
- ✓ Καλλιέργεια άμεσης μη φοβικής σχέσης των μαθητών με την αρχαία ελληνική πραγματεία και την παγκόσμια λογοτεχνική και καλλιτεχνική παραγωγή.

- ✓ Συνειδητοποίηση της άμεσης αμφίδρομης σχέσης ανάμεσα στον καλλιτέχνη, το καλλιτεχνικό έργο και την εποχή του.
- ✓ Απελευθέρωση των δημιουργικών δυνατοτήτων των νέων, στην απόκτηση κριτικής σκέψης και στη δημιουργία «επαρκών θεατών».
- ✓ Κατανόηση των εννοιών «προφορικότητα» και «πυκνότητα» και στην επίγνωση του διαφορετικού ρόλου που έχουν στην τέχνη και την καθημερινή ζωή, αντίστοιχα.
- ✓ Εξοικείωση των μαθητών με τις ιδιαιτερότητες του διαλόγου ανά μορφή τέχνης και την εισαγωγή τους στην τέχνη του κινηματογράφου.

Η συγγραφή σεναρίου διευκολύνει και διευκολύνεται από όλα τα παραπάνω: είναι ένα «τεχνικό» κείμενο με συγκεκριμένους κανόνες και μοτίβα, που καταγράφει τους διαλόγους των ηρώων, τους ήχους, τη μουσική και τους χώρους όπου όλα συμβαίνουν, αλλά η συγγραφή του δεν απαιτεί ιδιαίτερες λογοτεχνικές ή άλλου είδους ειδικές ικανότητες. Έτσι, οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα μαθητές «απενοχοποιούνται» από το βάρος του ταλέντου και μαθαίνουν να αφήνονται στην απόλαυση της συμμετοχής και στη δημιουργία. Εξασκούνται ταυτόχρονα στην ομαδικότητα και στη γραφή, εμβαθύνουν στην ιστορία και έρχονται σε επαφή με τη συγκριτική λογοτεχνία και την κοινωνική ανθρωπολογία.

Ε Π Ι Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Α – Μ Μ Ε

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Ομάδα 40 – 60 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Δρ. Δέσποινα Χρονάκη, Τμ. Επικοινωνίας & Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ΕΚΠΑ (Επιστημονική Συνεργάτιδα) & ΠΜΣ Σύγχρονες Δημοσιογραφικές Σπουδές, ΕΑΠ (Επιστημονική Συνεργάτιδα)

Τα τελευταία χρόνια και με την εδραίωση και διάχυση της χρήσης των κοινωνικών δικτύων, έχει αυξηθεί τόσο η χρήση τους από τα παιδιά, όσο και οι ανησυχίες γύρω από τις πιθανές επιδράσεις που μπορεί να έχει η χρήση τους στη ζωή τους. Πολλές από αυτές τις ανησυχίες αφορούν τη διαχείριση στερεοτύπων σχετικά με το φύλο και τη σεξουαλικότητα, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις εκφράζονται φόβοι από ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς και γονείς για την πρόσβαση των νέων σε σεξουαλικό περιεχόμενο.

Σκοπός του προγράμματος είναι να αναδείξει τις ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές τέτοιων ανησυχιών αλλά και να ενημερώσει τους μαθητές σχετικά για το θέμα μέσα από την προσομοίωση έρευνας με τους ίδιους.

Εξέλιξη του προγράμματος

Οι μαθητές θα συζητήσουν με την εισηγήτρια για τα ζητήματα που προκύπτουν γύρω από το θέμα, κυρίως για τις κυρίαρχες αντιλήψεις στο δημόσιο διάλογο. Χωρισμένοι σε ομάδες θα δουλέψουν πάνω σε αναπαραστάσεις του φύλου και των σχέσεων για να εξοικειωθούν με τους τρόπους που η πρόσληψη τέτοιων αναπαραστάσεων μελετάται μέσα στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής έρευνας.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Να εμπλακούν οι μαθητές σε ένα δημιουργικό διάλογο για το θέμα της πρόσληψης αναπαραστάσεων του φύλου που εγείρει αντικρουόμενες απόψεις και είναι πάντα επίκαιρο
- ✓ Να αποκτήσουν στοιχειωδώς μια εικόνα για πως οι ίδιοι οι νέοι άνθρωποι τοποθετούνται στην έρευνα γύρω από τη σχέση Μέσων, φύλου και σχέσεων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ: Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΤΩΝ ΡΙΑΛΙΤΙ

Ομάδα 40 – 60 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ιωάννα Βώβου, Επίκ. Καθηγήτρια Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Τμ. Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού

Αν θεωρήσουμε ότι η τηλεόραση δεν παρουσιάζει τίποτα που δεν έχει αρχίσει να γίνεται αποδεκτό έστω ως ψήγμα ή τάση στην κοινωνική πραγματικότητα, τότε οι πολιτισμικές και κοινωνιολογικές προεκτάσεις των τηλεοπτικών προγραμμάτων χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, καθιστώντας το κριτήριο της ποιότητας μάλλον ανασταλτικό για την κατανόηση του ρόλου των μέσων στην κοινωνία. Το να χαρακτηρίσουμε “ευτελή” ή απαράδεκτα ορισμένα τηλεοπτικά προγράμματα είναι το μόνο εύκολο. Τάσεις όπως η διεκδίκηση από μέρους της τηλεόρασης να μιλά αποκλειστικά εις το όνομα της αλήθειας αποδίδοντας λαϊκή δικαιοσύνη, η επίκληση της αυθεντικότητας του βιώματος ή η αποθέωση της κοινοτυπίας ως αναφαίρετο δικαίωμα του πολίτη, μαρτυρούν μία νεολαϊκιστική στροφή με έκδηλες πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις στην εννοιολόγηση του κόσμου από τους τηλεθεατές, τις οποίες καλούμαστε να πραγματευτούμε.

Η παρατήρηση της τηλεόρασης των τελευταίων δεκαετιών (αν και οι χρονολογικές κατηγοριοποιήσεις δεν έχουν απόλυτο χαρακτήρα) υποδεικνύει ορισμένες ουσιαστικές μεταβολές, σε πολλαπλά επίπεδα: σε ό,τι αφορά στη σχέση του κοινού με το μέσο, στη λειτουργία της ίδιας της τηλεόρασης, αλλά και σε κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά δεδομένα. Η βιωματική σχέση που επιδιώκει το μέσο με το κοινό του, ο τρόπος με τον οποίο ο τηλεθεατής ταυτίζεται με τα τεκτονόμενα στην οθόνη δανείζεται ασφαλώς στοιχεία από παραδοσιακές αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί η μυθοπλασία. Ωστόσο, οι σύγχρονοι ήρωες της οθόνης δεν βρίσκονται τόσο στις τηλεοπτικές σειρές αλλά στα υποκείμενα του «πραγματικού» κόσμου: είτε είναι οι άνθρωποι της «διπλανής πόρτας» οι οποίοι διεκδικούν το δικαίωμά τους στην κοινοτοπία, όσο και την αντιπροσωπευτικότητά τους για το κοινωνικό σύνολο (βλ. τα πρώτα ριάλιτι τύπου *Big Brother*), είτε *θυματοποιημένοι ήρωες* της καθημερινότητας που ψάχνουν στις πρωινές ενημερωτικές και στις μεσημεριανές κουτσομπολιστικές ή κοινωνικές εκπομπές μία απτή λύση στο πρόβλημά τους, ή, ακόμη, δημοσιογράφοι, πολιτικοί, κοινωνικοί παράγοντες οι οποίοι, ως τηλεοπτικοί Ρομπέν των Δασών ή Μπάτμαν επεμβαίνουν, όχι απλώς για να καταγγείλουν αλλά για να καλύψουν οποιοδήποτε θεσμικό ή άλλο κενό και να διαμορφώσουν στην οθόνη την κοινωνία έτσι όπως θεωρείται ότι θα έπρεπε να λειτουργεί.

Με αυτόν τον τρόπο εκφράζεται στην τηλεόραση η αναζήτηση της «αυθεντικότητας», σε συνδυασμό με αυτή της «διαφάνειας» και της «αποτελεσματικότητας», ως ρητορικής η οποία εμφανίζεται να εκφράζει μια κοινωνική απαίτηση που γίνεται αισθητή σε πολλά επίπεδα (από την πολιτική ή την οικονομία στα ενημερωτικά προγράμματα έως τις

προσωπικές και ιδιωτικές σχέσεις σε διάφορες εκπομπές λόγου ή στα ριάλιτι). Η αναζήτηση της αυθεντικότητας, ωστόσο, δεν αποκλείει -το αντίθετο μάλιστα- τους κώδικες του παιχνιδιού και της μυθοπλασίας. Σ' αυτή τη λογική, οι δανεισμοί στοιχείων και κανόνων της μυθιστορίας και της σεναριογραφίας επιτελούνται, παραδόξως, για να πιστοποιήσουν την «αυθεντικότητα» της πραγματικής ζωής.

Στόχος του προγράμματος

Μέσα από παραδείγματα τηλεοπτικών προγραμμάτων που θεωρούνται "ευτελή" (βλ. *trash TV*) και συγκεντρώνονται κάτω από τη γενική κατηγορία «ριάλιτι» η οποία εμπεριέχει πολλούς ανομοιογενείς τύπους (*formats*) προγραμμάτων, **στόχος του εκπαιδευτικού προγράμματος** είναι να μοιραστούμε με τους μαθητές τα εργαλεία ανάλυσης του τηλεοπτικού λόγου και της εικόνας ως συμπτωματικών στοιχείων κοινωνικών διεργασιών που συντελούνται στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Η τηλεόραση των «ριάλιτι» μας δείχνει την πραγματικότητα; Πέρα από τη γενική και αόριστη ιδέα της χειραγώγησης ή της «κατασκευής» της πραγματικότητας θα σκεφτούμε συλλογικά και διαλογικά τι σημαίνει «λέω/δείχνω την αλήθεια» στα μέσα μαζικής επικοινωνίας
- Τι σημαίνει η «ταύτιση» με τους χαρακτήρες επί της οθόνης; Τι μας ελκύει, τι «αγαπάμε να μισούμε», τι μας απωθεί, πώς επιτελείται το συναισθηματικό «δέσιμο» με τους χαρακτήρες του «πραγματικού κόσμου» οι οποίοι δεν υπάρχουν μόνο στη φαντασία μας;
- Ποιο ρόλο έχουν τα προγράμματα ριάλιτι στην προώθηση, αναπαραγωγή, διαίωνιση κοινωνικών στερεοτύπων; Με ποιους τρόπους οι έμφυλες, ταξικές, ηλικιακές και κοινωνικές αναπαραστάσεις εμφανίζονται στο εν λόγω τηλεοπτικό είδος;
- Είναι, εν τέλει, τα «ριάλιτι» προγράμματα μία απλή ψυχαγωγία, δίχως κοινωνικές προεκτάσεις; Μπορούμε να μιλήσουμε για μία «αισθητική ριάλιτι», την οποία μπορούμε να διακρίνουμε και σε άλλες σύγχρονες εκδοχές της κοινωνικής ζωής και των δραστηριοτήτων μας;

ΤΟ «ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ» ΤΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ YOUTUBE

Ομάδα 40 – 60 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ιωάννα Βώβου, Επίκ. Καθηγήτρια Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Τμ. Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού

Σκοπός του προγράμματος είναι να διερευνήσουμε τη δημόσια έκφραση των νέων ανθρώπων μέσα από την πλατφόρμα YouTube, ξεκινώντας από δύο διαφορετικές αφετηρίες:

1. Το γεγονός ότι ο σύγχρονος διαμεσολαβημένος δημόσιος λόγος δεν ακολουθεί την παραδοσιακή διχοτομία δημόσιο/ιδιωτικό, αντίθετα καθιστά διάτρητα τα όριά τους επαναπροσδιορίζοντας τη σημασία τους. Το ίδιο ισχύει και για αντιληπτικές κατηγορίες διχοτομιών όπως σοβαρό/διασκεδαστικό, ποιοτικό/ευτελές (*trash*), κλπ. Επομένως, δεν μας βοηθά να κατανοήσουμε τα διακύβευματα της σύγχρονης διαμεσικής σφαίρας.

2. Η ιδέα της διαρκούς ρήξης των νέων μέσων με τις αφηγηματικές πρακτικές των παραδοσιακών αποτελεί στην ουσία ένα είδος προπετάσματος καπνού το οποίο σκιάζει κάθε ουσιαστική προσπάθεια προσαρμογής των αναλυτικών εργαλείων της επιστήμης σε νέα αντικείμενα μελέτης.

Μια πρώτη παρατήρηση των οπτικοακουστικών παραγωγών των Youtubers φανερώνει ότι δεν είναι απόλυτα διακριτές από αυτές άλλων μέσων και ιδιαίτερα της τηλεόρασης. Για παράδειγμα οι youtubers μιλούν για το «κανάλι» τους, δημιουργούν τρέιλερ για να διαφημίσουν τα προσεχή βίντεό τους, ακολουθούν μία περιοδικότητα (π.χ. καινούργιο βίντεο συγκεκριμένες ημέρες την εβδομάδα). Στο ίδιο μήκος κύματος, οι τρόποι απεύθυνσης στο κοινό τους παραπέμπουν σε οπτικοακουστικές συμβάσεις που ισχύουν στην τηλεοπτική επικοινωνία, για παράδειγμα το βλέμμα στην κάμερα. Γνωρίζουμε ότι τα τελευταία χρόνια η σύμβαση της «μαρτυρίας σε πρώτο πρόσωπο» στην τηλεόραση έχει γίνει ο προνομιακός τρόπος για να μιλήσει κάποιος στην τηλεόραση για την πραγματικότητα, για την αλήθεια και να φαίνεται «αυθεντικός».

Τι παραμένει, άραγε, από τη βασική δομή της μαρτυρίας στις παραγωγές του YouTube;

Εξέλιξη του προγράμματος

- Ποια η θεματολογία των καναλιών των Youtubers και ποιος ο βαθμός πρωτοτυπίας σε αυτή;
- Ποια η προέλευση των Ελλήνων YouTubers; Η τηλεόραση, τα ριάλιτι προγράμματα ή τα τάλεντ σόου, ο καλλιτεχνικός χώρος (πχ. standup comedy), η «ιδιωτική» σφαίρα (οι «ανώνυμοι» ιδιώτες);
- Με ποιους τρόπους μπορούμε να εξετάσουμε την ύπαρξη πλήθος διακειμενικών στοιχείων στις παραγωγές των Youtubers, τροποποιήσεων/ανακυκλώσεων/remix περιεχομένου, την έντονη παρουσία στοιχείων παρωδίας (μίμηση περιεχομένου) και παστίς (μίμηση ύφους) άλλων, προγενέστερων και σύγχρονων μορφών και ειδών των μέσων; Πώς αυτά συντελούν στην διαμόρφωση μίας υβριδικής δημόσιας και διαμεσικής κουλτούρας η οποία εισχωρεί στην αντίληψη του κόσμου που μας περιβάλλει και στις κοινωνικές πρακτικές, ιδιαίτερα, των νέων ανθρώπων;

Στόχος του προγράμματος είναι να συνεισφέρει στη σκέψη σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους το «καινούργιο» συνδιαλέγεται με το «παλιό». Πώς λειτουργεί η υβριδική κουλτούρα της μίξης (mash up culture) ως μηχανισμός παραγωγής νοήματος όχι μόνο από τους YouTubers αλλά και από το -νεανικό κυρίως-κοινό τους; Το πρόγραμμα θα πλαισιωθεί συμπληρωματικά και από οπτικοακουστικές παραγωγές μικρής διάρκειας των φοιτητών του Εργαστηρίου Τηλεόρασης του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου σχετικές με την εν λόγω θεματική.

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΑ MEDIA

Πώς η είδηση γίνεται αφορμή για την ανάδειξη κοινωνικό - αθλητικών μοτίβων

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ζέτα Θεοδωρακοπούλου, Δημοσιογράφος

Στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ο δημοφιλής χώρος των Media ερευνάται, αναλύεται ενώ τίθενται επί τάπητος τα «καυτά» ζητήματα της «Είδησης», του «Ρεπορτάζ» και της «Έρευνας».

Σε μια εποχή όπου τα fake news, οι διαπλοκές, οι εξαρτήσεις και τα συμφέροντα παίζουν μόνιμο ρόλο στα Media, γίνεται προσπάθεια να πέσει φως και να αναδειχθούν οι αληθινές και ηθικές αρχές της Δημοσιογραφίας, μέσω κειμένων σωστών και λανθασμένων, video αντικειμενικών και αμφισβητούμενων, ρεπορτάζ εμπορικών και λιτών, ερευνών προκατασκευασμένων ή με διαδικασίες αντικειμενικότητας.

Οι μαθητές, μέσα από συζήτηση και με διαδραστικό τρόπο αναζητούν την είδηση και προσπαθούν να την «δημιουργήσουν» βάσει της τρέχουσας ειδησεογραφίας με κείμενα και video. Οι βασικές παράμετροι του λειτουργήματος της Δημοσιογραφίας μπαίνουν στο τραπέζι με διλημματικά ρεπορτάζ που μπορούν να κρίνουν και να κατευθύνουν πτυχές της ζωής μας.

Οι συμμετέχοντες παίρνουν μέρος σε καταγραφή και δημιουργία δημοσιογραφικών ερευνών όπου η καθημερινή είδηση εγείρει ερωτήματα και αναδεικνύει κοινωνικά και αθλητικά μοτίβα.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Καταγραφή ρεπορτάζ τρέχουσας ειδησεογραφίας και απόπειρες ρεπορτάζ μέσω video
- Παρακολούθηση «παραπλανητικών» αλλά και αξιόπιστων ρεπορτάζ με αντίστοιχο σχολιασμό
- Συζήτηση και παρουσίαση μεθόδων ανάπτυξης της είδησης με τη βοήθεια οπτικών «εuryμάτων»
- Αναζήτηση δημοφιλών ρεπορτάζ τα οποία ενδέχεται να αποτελέσουν αντικείμενα έρευνας.
- Δημιουργία ομάδων μαθητών που συναγωνίζονται για την αντικειμενικότερη καταγραφή είδησης.

Σκοπός του προγράμματος: Οι μαθητές αποκτούν αντίληψη και αίσθηση της «είδησης», εμβαθύνουν στην διαδικασία της έρευνας και αντιλαμβάνονται τα ερεθίσματα που οδηγούν στην αντικειμενική γνώση. Βελτιώνεται ο γραπτός και προφορικός λόγος σε πλαίσιο δημοσιογραφικής λογικής και αισθητικής. Ενισχύονται οι ικανότητες της έρευνας και αναζήτησης της «αλήθειας» αλλά και η ικανότητα της αμφισβήτησης και αμφιβολίας. Καλλιεργείται η ετοιμότητα και η εγρήγορση σε αποφάσεις και κρίσεις, όπως και η δυνατότητα για παραγωγή νέων ιδεών και προτάσεων για το τρίπτυχο «είδηση, ρεπορτάζ, έρευνα».

ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΝΤΟΚΥΜΑΝΤΕΡ ΜΕ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Ανδρέας Παναγόπουλος, Δημοσιογράφος, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΑΠΘ

Οι σύγχρονες τεχνολογίες και η εξέλιξη των «έξυπνων κινητών» δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες να παράγουν τηλεοπτικό περιεχόμενο (βίντεο, ντοκυμαντέρ, ρεπορτάζ) υψηλής ποιότητας που έχει ιδιαίτερη απήχηση.

Σκοπός του προγράμματος είναι να εξοικειώσει τους μαθητές με τις πρακτικές των επαγγελματιών της τηλεόρασης και του κινηματογράφου και να τους εκπαιδεύσει στα

εργαλεία που υπάρχουν ενσωματωμένα στα κινητά τους για να δημιουργήσουν μικρές ταινίες.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Σχεδιασμός σεναρίου για τη δημιουργία μιας μικρής ταινίας
- Πρακτικές επιλογής χαρακτήρων για την ταινία
- Βέλτιστες πρακτικές βιντεολήψης με τη χρήση του κινητού τους
- Η σημασία και απλές πρακτικές φωτισμού και ηχοληψίας με το κινητό τους
- Απλές πρακτικές αφήγησης και εργαλεία ηχογράφησης της στο κινητό
- Εργαλεία και εφαρμογές για γρήγορο και ποιοτικό μοντάζ (ένθεση εικόνας και ήχου) στο κινητό
- Ειδικές εφαρμογές για τη δημοσιοποίηση και προβολή του έργου τους ανάλογα με τις προδιαγραφές του Μέσου (παραδοσιακού/ κοινωνικής δικτύωσης)

Στόχος του προγράμματος είναι, με την ολοκλήρωσή του, οι μαθητές να έχουν αποκτήσει γνώσεις σεναριογραφίας, σκηνοθεσίας, βιντεολήψης, ηχοληψίας, αφήγησης και μοντάζ για τη δημιουργία ενός βίντεο με τη χρήση εργαλείων και εφαρμογών μόνο από το κινητό τους

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΠΟΣΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΓΙΑ ΝΑ ΖΗΣΕΙΣ ΜΙΑ ΖΩΗ; Τα ντοκιμαντέρ του Caravan Project μας αφηγούνται ανθρώπινες ιστορίες με μια «άλλη» στάση ζωής (Α' + Β' τάξεις) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγητές: Γιάννης Αδρίμης, Κινηματογραφιστής,
Μαργαρίτα Caillaux, Εικαστικός, Εμπυχώτρια

Η εξιστόρηση μιας ανθρώπινης ιστορίας μέσα από το ντοκιμαντέρ γίνεται το όχημα για να συζητηθεί η αξία των μικρών προσωπικών ιστοριών. Οι μαθητές ανακαλύπτουν ανθρώπους ξεχωριστούς που επέλεξαν να διαμορφώσουν τον δικό τους δρόμο και να μείνουν σταθεροί στις αξίες τους, διακρίνουν αντισυμβατικές στάσεις ζωής. Από τον ρόλο του δέκτη - θεατή περνούν σταδιακά στον ρόλο του πομπού –αφηγητή, καθώς καλούνται σε ομάδες να καταθέσουν και να διηγηθούν ιστορίες από το σχολείο, το χωριό, την πόλη τους.

Το πρόγραμμα κινείται ανάμεσα στο δίπολο **εικόνα – λόγος**, η εικόνα γεννά λόγο και ο λόγος αποτυπώνεται σε εικόνα. Το *Caravan Project* είναι ένα οδοιπορικό ερευνητών, καλλιτεχνών και κινηματογραφιστών σε απομακρυσμένα σημεία της Ελλάδας που έχει στόχο να αποκαλύψει μέσω της καταγραφής και της διάδοσης ανθρωπίνων ιστοριών μία διαφορετική και αισιόδοξη πλευρά της χώρας.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Λίγα λόγια για την τέχνη του ντοκιμαντέρ και της φωτογραφίας.
- Συζήτηση για την έννοια της αφήγησης, του αρχείου και της ψηφιοποίησης.
- Προβολή οπτικοακουστικού υλικού από το αρχείο του Caravan Project.
- Ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο και τη μορφή των ντοκιμαντέρ και ερωτήσεις που αναδεικνύουν την ανταπόκριση των μαθητών.

- Ανάδειξη των κοινών σημείων του υλικού όπως οι αξίες των ανθρώπων, η αποδοχή της διαφορετικότητας και τα στοιχεία αντισυμβατικότητας.
- Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και γράφουν μια ιστορία ενός ανθρώπου ή πολλών που ξεχώρισε/σαν για κάποια συγκεκριμένη πράξη ή για τη γενικότερη στάση ζωής.
- Βρίσκουν έναν τίτλο και εικονογραφούν την αφήγηση τους με ένα σκίτσο.
- Παρουσίαση των ιστοριών και συζήτηση πάνω στους λόγους που επέλεξαν να μας αφηγηθούν τη συγκεκριμένη ιστορία.
- Σύνοψη και αποχαιρετισμός με την παρότρυνση να κινηματογραφήσουν την ιστορία τους και να μας την στείλουν.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Εξοικείωση των μαθητών με την έννοια της αφήγησης – η αφήγηση ως πηγή πληροφοριών για τον «άλλο»
- ✓ Ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της ικανότητας να ακούς τον συνομιλητή σου
- ✓ Καλλιέργεια πνεύματος σεβασμού του «άλλου»
- ✓ Ανάπτυξη συνεργατικών και κριτικών δεξιοτήτων
- ✓ Ανάπτυξη γλωσσικής ευχέρειας στο επίπεδο τόσο της ομιλίας όσο και της γραφής
- ✓ Τόνωση ενσυναίσθησης

Η ΦΙΛΙΑ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΤΟ FACEBOOK

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Γιάννης Στάμος, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, Warwick University (UK), ΣΕΠ στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Στόχος του προγράμματος είναι να σκεφτούμε την έννοια της φιλίας, τη σημασία της και τους τρόπους που εκδηλώνεται στη ζωή μας και στη ζωή των νέων, ξεκινώντας από μια φιλοσοφική παράδοση και τις προκλήσεις που μας θέτουν σήμερα τα νέα μέσα και οι τηλε-τεχνολογίες.

Στη σκέψη του Αριστοτέλη, δεν υπάρχει η *πρώτη* (ή *τέλεια*) και *σταθερή* φιλία χωρίς πίστη ή εμπιστοσύνη, και δεν υπάρχει πίστη χωρίς χρόνο, χωρίς κάποια διάρκεια κατά την οποία δοκιμάζεται μια φιλία: η φιλία απαιτεί και παίρνει χρόνο. Τώρα, αν ο χρόνος που έχουμε δεν είναι άπειρος, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να επιλέξουμε τις φίλιες μας ή να προτιμήσουμε κάποιους φίλους έναντι άλλων. Είναι δυνατόν, λέει ο Αριστοτέλης, να επιλέξουμε/ προτιμήσουμε παραπάνω από ένα πρόσωπο αλλά όχι πολλούς/το δε πολλούς *άμα είναι φίλον και το φιλείν κλύει* (1238^α)

Είναι η φιλία αντικείμενο πολιτικής σκέψης; Συνήθως όταν μιλάμε για πολιτική, το πρώτο πράγμα που σκεφτόμαστε δεν είναι η φιλία. Ωστόσο, αν διαβάσουμε τα κλασικά κείμενα της πολιτικής φιλοσοφίας, θα δούμε ότι η έννοια της φιλίας έχει έναν θεμελιακό και οργανωτικό ρόλο στον ορισμό της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Το ίδιο το έργο της πολιτικής λέγεται πως είναι η δημιουργία της πιο δυνατής φιλίας/*της τε γαρ πολιτικής έργον είναι δοκεί μάλιστα ποιήσαι φιλίαν* (1234^α).

Ο Αριστοτέλης θέτει το ερώτημα “τι είναι φιλία;”, “τι/ποιος είναι ο φίλος” αλλά και, πάνω απ’ όλα, το ερώτημα “υπάρχει μία ή πολλές έννοιες/σημασίες της φιλίας;” (1234^β) Στην ίδια

τη σκέψη του υπάρχει μια ένταση, μια απορία, "απορείται δε πολλά περί της φιλίας" (1235α). Στα *Ηθικά Ευδείμια*, την ίδια στιγμή που τίθεται το ερώτημα της δικαιοσύνης, ο Αριστοτέλης αναφέρει και ιεραρχεί τρία είδη φιλίας:

1. την ανώτερη, την "πρώτη" (ή "τέλεια" φιλία, όπως την αποκαλεί στα *Ηθικά Νικομάχεια*), η οποία βασίζεται στην αρετή, και δεν έχει τίποτα να κάνει με την πολιτική: πρόκειται για τη φιλία ανάμεσα σε δύο ενάρετους άνδρες, ή ανάμεσα σε ένα περιορισμένο αριθμό ανδρών. Εδώ θα ρωτήσουμε και θα σκεφτούμε μαζί με τους μαθητές (τόσο της Α και Β, όσο και της Γ Λυκείου): α) γιατί οι φίλοι δεν μπορούν να είναι πολλοί, γιατί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι δυνατόν να αγαπάμε παραπάνω από ένα πρόσωπο αλλά όχι πολλούς; β) γιατί απουσιάζει από την πρώτη/τέλεια φιλία η αναφορά στις γυναίκες, γιατί αποκλείεται η φιλία μεταξύ γυναικών ή μεταξύ ανδρών και γυναικών;
2. την φιλία που βασίζεται στη χρησιμότητα [*δια το χρήσιμον*], η πολιτική φιλία με την αυστηρή έννοια του όρου. Σε αυτό το είδος ο Αριστοτέλης κατατάσσει και τη "συγγενική φιλία", την οικογενειακή φιλία ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα / *γυναικός δὲ καὶ ἀνδρὸς φιλία ὡς χρήσιμον καὶ κοινωνία* (1242α)
3. στο χαμηλότερο επίπεδο, την φιλία που βασίζεται στην ευχαρίστηση/ ηδονή [*δια το ηδύ*], η οποία είναι μια ασταθής και πρόσκαιρη φιλία την οποία συναντάμε κυρίως ανάμεσα στους νέους.

Πώς αυτή η σκέψη του Αριστοτέλη περί φιλίας τα "βγάζει πέρα" σήμερα, την εποχή του παγκόσμιου διαδικτύου και του Facebook; Ποια είναι τα όρια αυτής της σκέψης, στο βαθμό που τα σύνορα της "πόλης" μέσα στα οποία αναπτύσσεται η *ενάρετη* ή *τέλεια* φιλία του Αριστοτέλη έχουν ξεπεραστεί από τις σύγχρονες τηλετεχνολογίες;

Εξέλιξη του προγράμματος

- Στην εποχή των νέων μέσων και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης πώς ορίζεται η φιλία;
- Σε ποιο από τα τρία είδη φιλίας θα κατατάσσαμε σήμερα τις "φιλίες" μας στο Facebook;
- Ποιοι είναι φίλοι και ποιοι δεν είναι;
- Τι σημαίνει στ' αλήθεια «σε έχω φίλο στο facebook», σε «αποκλείω από φίλο» («σε κάνω block»), κάνω «like» ή «dislike», αν σκεφτούμε λιγάκι εκτός της οθόνης του υπολογιστή;

Με τους μαθητές της Γ' Λυκείου θα εστιάσουμε στα εξής ζητήματα

- Τι θέση έχει το πολιτικό κριτήριο σε αυτή την επιλογή/προτίμηση;
- Πρέπει να επιλέγουμε τους φίλους μας ανάμεσα στους (πολιτικούς) συμμάχους μας;
- Πρέπει να συμφωνούμε πολιτικά με έναν φίλο για να δημιουργήσουμε μια φιλία;
- Μπορούμε να έχουμε έναν φίλο που είναι εχθρός μας σε πολιτικό ή κομματικό επίπεδο; Και αν η αναζήτηση της δικαιοσύνης, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, δεν έχει να κάνει αποκλειστικά με την πολιτική, μήπως θα πρέπει να πάμε πέραν της φιλίας, ή ακόμη να προδώσουμε μια φιλία, στο όνομα της δικαιοσύνης;

ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟ ΔΥΣΚΟΛΟ ΝΑ ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΜΑΖΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ;

Η οργάνωση των συνελεύσεων στην τάξη και στο σχολείο

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Γιώργος Μόσχος, Νομικός, Εμπειρογνώμονας δικαιωμάτων του παιδιού, Συνήγορος του Παιδιού (Ιούλιος 2003 - Ιανουάριος 2018)

Αξιοποιώντας υποθετικά σενάρια με ζητήματα και προβλήματα σχετικά με τη σχολική ζωή, τα παιδιά καλούνται αρχικά να λειτουργήσουν σε επίπεδο εικονικής συνέλευσης τάξης και στη συνέχεια σε επίπεδο εικονικής συνέλευσης σχολείου για να πάρουν αποφάσεις σχετικά με τη διαχείρισή τους. Διατυπώνονται από τα παιδιά προτάσεις σχετικά με την καλύτερη δυνατή λειτουργία των σχολικών συνελεύσεων και γενικότερα την λήψη αποφάσεων στον χώρο του σχολείου με συμμετοχή των μαθητών – μαθητριών. Γίνεται αναφορά στην υπάρχουσα νομοθεσία και σε πρακτικές που έχουν ήδη αναπτυχθεί σε διάφορα σχολεία. Η συνάντηση καταλήγει σε συζήτηση που περιστρέφεται γύρω από τη σχολική δημοκρατία και τους παράγοντες που μπορούν να την ενισχύουν.

Μεθοδολογία: Χρησιμοποιείται συμμετοχική και ομαδοσυνεργατική μεθοδολογία, αξιοποιούνται παιχνίδια ομάδας, διαδικασίες εικονικής συνέλευσης, και δίνονται πληροφορίες με ευέλικτα και φιλικά προς τα παιδιά εργαλεία (διάλογος, ερωταπαντήσεις, έντυπα τα οποία καλούνται να συμπληρώσουν και να κρατήσουν τα παιδιά)

Εξέλιξη του προγράμματος: Σπάσιμο πάγου με κινητικά παιχνίδια. Συνοπτική εισαγωγή στα άρθρα της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τα δικαιώματα συμμετοχής και στη νομοθεσία για τις μαθητικές κοινότητες. Στα παιδιά προτείνεται η διαδικασία της εικονικής συνέλευσης και παρουσιάζονται υποθετικά σενάρια τα οποία θα συζητηθούν αρχικά σε επίπεδο τάξης (τμήματος) και στη συνέχεια σε επίπεδο σχολείου. Οι συμμετέχοντες μαθητές και μαθήτριες χωρίζονται σε μικρές ομάδες οι οποίες συνεδριάζουν παράλληλα, σε μικρούς κύκλους. Προτείνεται τα παιδιά της κάθε ομάδας να εκλέξουν συντονιστή / συντονίστρια και να συζητήσουν τα σενάρια τους σαν να ήταν πραγματικά ζητήματα προς διαχείριση. Τα παιδιά καλούνται να πάρουν αποφάσεις μέσα σε 20 λεπτά. Στη συνέχεια διεξάγεται εικονική γενική συνέλευση όλων των ομάδων - τάξεων, όπου παρουσιάζονται οι τυχόν αποφάσεις τους και συζητούνται τα κοινά θέματα, που χρειάζονται λήψη απόφασης από την ολομέλεια. Η εικονική γενική συνέλευση διαρκεί επίσης 20 λεπτά. Στη συνέχεια, γίνεται συζήτηση σχετικά με τη διαδικασία και τις δυσκολίες λήψης απόφασης τόσο σε επίπεδο τάξης όσο και σε επίπεδο σχολείου. Καταλήγοντας, στα παιδιά δίνονται καρτέλες που περιλαμβάνουν προβλέψεις της νομοθεσίας και βασικές αρχές για τη διεξαγωγή συνελεύσεων και τη λήψη αποφάσεων από μαθητές και μαθήτριες.

Στόχος του προγράμματος είναι να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά για τις αρχές του δημοκρατικού σχολείου, να ενημερωθούν σχετικά με τη νομοθεσία για τις μαθητικές κοινότητες και να συνειδητοποιήσουν το πώς μπορούν να διεξάγονται οι συζητήσεις / συνελεύσεις για θέματα της σχολικής ζωής και να λαμβάνονται αποφάσεις με τη συμμετοχή των μαθητών στο σχολείο. Να κατανοήσουν την ανάγκη καλής αξιοποίησης του χρόνου, διατύπωσης συγκεκριμένων και εφικτών προτάσεων και όχι γενικεύσεων και ευχολογίων, και λήψης αποφάσεων με τρόπο που να εκφράζουν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό το σύνολο χωρίς να δημιουργούνται έριδες και αντιπαλότητες. Κρίσιμο είναι τα

παιδιά να εξασκηθούν στον διάλογο, στην έκφραση και ακρόαση αντιρρήσεων, στην τροποποίηση και σύνθεση των προτάσεων. Να καταλάβουν τη σημασία και τις ευθύνες του ρόλου των συντονιστών των συζητήσεων, αλλά και τη διαδικασία ψήφισης, καταμέτρησης ψήφων και τήρησης μιας σχετικής δεοντολογίας, χωρίς προχειρότητα. Επιδιώκεται επίσης τα παιδιά να αντιληφθούν καλύτερα την αξία της τήρησης κοινά αποφασισμένων κανόνων και διαδικασιών, της ανάπτυξης του διαλόγου μέσα στον χώρο του σχολείου και της διαρκούς ενεργοποίησης και συνεργασίας των μαθητών για την αντιμετώπιση ζητημάτων της σχολικής ζωής.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΑΓΧΟΥΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Κατερίνα Μαγγανά, Ψυχολόγος, MSc Ψυχοθεραπεύτρια

Συνεργασία στον σχεδιασμό: Αμαλία Ατσαλάκη, Δρ. Κλινικής Ψυχολογίας, Ψυχοθεραπεύτρια μέσω τέχνης, Επιστημονική συνεργάτιδα Τμ. Ψυχολογίας Παντείου Πανεπιστημίου & Τμ. Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού ΟΚΑΝΑ

Από τις πρώτες εμπειρίες της ζωής μας βιώνουμε αισθήματα αγωνίας και άγχους, τα οποία είναι ως ένα βαθμό απαραίτητα και λειτουργικά για την επιβίωση και την ανάπτυξή μας. Τα βιώματα αυτά σε ορισμένες περιόδους της ζωής γίνονται πιο έντονα εξαιτίας των αλλαγών που λαμβάνουν χώρα σε σώμα και ψυχισμό. Μια από αυτές είναι και η περίοδος της εφηβείας, περίοδος όπου ο νέος άνθρωπος έχει να διαχειριστεί σημαντικές αλλαγές σε πολλαπλά επίπεδα, να αποφασίσει για το μέλλον του, μέσα από διαδικασίες που ορισμένες φορές τον πιέζουν υπερβολικά, σε συνδυασμό και με τις εξωτερικές μεταβλητές της κοινωνίας που ζει με την οικογένειά του.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να έρθουν οι έφηβοι σε επαφή με το δικό τους προσωπικό βίωμα άγχους, που είναι μοναδικό για τον καθένα καθώς και τις διαφορετικές μορφές που παίρνει στη ροή της καθημερινότητας
- ✓ να αντιληφθούν πιθανές αιτίες που το πυροδοτούν μα και το ενδυναμώνουν, τι νόημα μπορεί να έχει γι' αυτούς και πόσο υπονομευτικά ή όχι εμπλέκεται στις προσπάθειες που κάνουν για την καθημερινότητά τους και τον σχεδιασμό της ενήλικης ζωής τους
- ✓ να διαχωρίσουν το λειτουργικό από το καθηλωτικό - αποτρεπτικό άγχος, το οποίο παίρνει αρκετά συχνά τα τελευταία χρόνια -και στην ηλικιακή ομάδα των εφήβων- τη μορφή κρίσεων πανικού
- ✓ να μάθουν να αναγνωρίζουν τα σημάδια του έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται τα αισθήματα έλλειψης βοήθειας και πανικού
- ✓ τεχνικές συμπεριφοράς για να το διαχειρίζονται με γόνιμο τρόπο, να βελτιώσουν την προσωπική τους οργάνωση και στρατηγική σε κρίσιμες περιόδους αλλαγών.

Μεθοδολογία: Η παρουσίαση του προγράμματος θα οργανωθεί με πυρήνα την αλληλεπίδραση με τους συμμετέχοντες, κυρίως μέσα από βιωματικές ασκήσεις (καταγραφή συναισθημάτων, συμπλήρωση ερωτηματολογίων, εικαστικές ασκήσεις,

παιχνίδι ρόλων). Θα συνοδεύονται από την παρουσίαση και ορισμένων χρήσιμων επιστημονικών δεδομένων γύρω από το άγχος και τις όψεις του στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα που ζουν οι έφηβοι.

ΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ, ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΕΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Κατερίνα Μαγγανά, Ψυχολόγος, MSc Ψυχοθεραπεύτρια
Συνεργασία στον σχεδιασμό: Αμαλία Ατσαλάκη, Δρ. Κλινικής Ψυχολογίας, Ψυχοθεραπεύτρια μέσω τέχνης, Επιστημονική συνεργάτιδα Τμ. Ψυχολογίας Παντείου Πανεπιστημίου & Τμ. Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού ΟΚΑΝΑ

Η λέξη «εξάρτηση» είναι φορτισμένη με ποικίλα νοήματα και σημασίες. Τις περισσότερες φορές έχει αρνητική χροιά και δηλώνει μικρή ή σημαντικότερη δυσκολία του ανθρώπου να ενεργεί θετικά και να ελέγχει τον ίδιο του τον εαυτό. Η ζωή μας, από την άλλη, ξεκινά από θέση εξάρτησης, μέσα από αυτή γινόμαστε αυτόνομοι. Στην εφηβεία αυτές οι δυο θέσεις – εξάρτησης και αυτονόμησης- είναι ξανά στο τραπέζι εσωτερικών και εξωτερικών διαπραγματεύσεων του κάθε έφηβου. Στις σύγχρονες κοινωνίες μάλιστα έχουν αυξηθεί οι «σειρήνες» που υπονομεύουν τις προσπάθειες αυτονόμησης και ελεύθερης βούλησης που μας αναλογεί. Έτσι πολύ συχνά οι έφηβοι μπερδεύουν την ανεξαρτησία με εξαρτητικές συμπεριφορές και υλικές εξαρτήσεις.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να αποκτήσουν οι έφηβοι μια σαφή κατανόηση της έννοιας της εξάρτησης, των ποικίλων μορφών που μπορεί να πάρει, καθώς και το πώς μπορεί να υπεισέρχεται σε πρακτικές και συμπεριφορές που τους φαίνονται «φυσιολογικές» και «cool»
- ✓ να μπορέσουν να συνδέσουν τα βιώματα άγχους που συνδέονται με τη σειρά τους με τέτοιες πρακτικές και δεν γίνονται εύκολα αντιληπτά από τους ίδιους
- ✓ να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν δικές τους δυσκολίες που ενδεχομένως θα ήταν αφορμή να εμπλακούν σε εξαρτητικές συμπεριφορές
- ✓ να προταθούν και να εντοπιστούν ορίζοντες και δρόμους γόνιμης διαπραγμάτευσής τους
- ✓ να κατανοήσουν εξίσου και την έννοια της αυτονόμησης μέσα στα όρια που θέτει η πραγματικότητα, να ζουν με την εποχή τους χωρίς να εγκλωβίζονται όμως σωματικά και ψυχοσυναισθηματικά στις υλικές υπερπροσφορές της

Μεθοδολογία: Με δεδομένη την ευαίσθητη θεματική των εξαρτήσεων είναι σημαντικό να μην είναι διδακτικού ύφους η συνάντηση με τους εφήβους, αλλά να τους δοθεί χώρος να εκφράσουν και να θέσουν τα δικά τους ερωτήματα πάνω στο ζήτημα «εξαρτήσεις». Ερωτηματολόγια, θεατρικό παιχνίδι και καθοδηγούμενοι αυτοσχεδιασμοί με κεντρικό θέμα μορφές των εξαρτήσεων (διαδίκτυο, φαγητό, κινητό, social media) θα χρησιμοποιηθούν παράλληλα με τη βασική εισήγηση.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΈΞΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ: Εξερευνώντας τους θησαυρούς της Ιστορικής Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Το πρόγραμμα θα διεξαχθεί από 21 Οκτωβρίου έως και 20 Δεκεμβρίου 2019

Ομάδα 25 - 30 μαθητές, διάρκεια 70 - 90'

Εισηγήτριες – Υπεύθυνες Ειδικών Συλλογών Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη

Βέρα Ανδριοπούλου, Δρ. Βυζαντινής Ιστορίας

Κλεοπάτρα Κυρτάτα, Φιλολόγος, ΜΑ Κλασικές Σπουδές

Αγγελική Παπαδοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ

Τι είναι τα αρχέτυπα, τα πρώτα τυπωμένα βιβλία στην Ευρώπη και πώς μοιάζουν; Σε τι διαφέρουν από τα βιβλία όπως τα ξέρουμε σήμερα; Πώς εξελίσσεται το βιβλίο στο πέρασμα του χρόνου;

Με αφορμή την έκθεση αρχετύπων από τη συλλογή του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη, ταξιδεύουμε στον 15ο αιώνα, στα πρώτα τυπογραφεία, για να ακολουθήσουμε τους τεχνίτες και δημιουργούς βιβλίων εκείνης της εποχής, να εντοπίσουμε τις μεθόδους και τις τεχνικές τους και να εντοπίσουμε τα ίχνη και την επιρροή τους στη σημερινή εποχή και στη σύγχρονη τυπογραφία. Παράλληλα, με αφορμή ένα αρχέτυπο, ταξιδεύουμε στον χρόνο και τον χώρο, ανιχνεύοντας τα σημάδια πάνω στο υλικό αντικείμενο που μας επιτρέπουν να ακολουθήσουμε τη διαδρομή του από το τυπογραφείο, στους γνωστούς ανά τους αιώνες κατόχους του, μέχρι την Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος.

Επιπλέον, σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή σχετικά με το ελληνικό βιβλίο και το βιβλίο στην Ελλάδα, παρακολουθούμε την εξέλιξη του έως τις αρχές του 20ού αιώνα, μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να περιεργαστούν από κοντά βιβλία από την αυγή της τυπογραφίας αλλά και μεταγενέστερα σπάνια παραδείγματα από τις συλλογές της Ιστορικής μας Βιβλιοθήκης. Περιλαμβάνεται λεπτομερής ξενάγηση στην έκθεση "Ένα βιβλίο έξι αιώνες ιστορίας: αρχέτυπα από τις συλλογές του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη", η οποία παρουσιάζει χαρακτηριστικά παραδείγματα όσων θα συζητηθούν στην παρουσίαση.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Η εμφάνιση της τυπογραφίας στην Ευρώπη. Τα πρώτα τυπογραφεία και πρωτοπόροι τυπογράφοι της Αναγέννησης.
- Ελληνικά τυπογραφεία και ελληνικό βιβλίο: Σύντομη ιστορική αναδρομή.
- Τα αρχέτυπα και η ιδιαίτερη θέση τους στην ιστορία της τυπογραφίας.
- Από το χειρόγραφο στο έντυπο: Εξελίξεις και τεχνικά χαρακτηριστικά. Γραμματοσειρές, σελίδα τίτλου, κολοφώνας.
- Τα πρώτα τυπογραφικά σήματα και η έννοια του copyright.
- Το βιβλίο ως αντικείμενο πολυτελείας: Διακόσμηση με το χέρι και έντυπη διακόσμηση. Η τέχνη της βιβλιοδεσίας.

- Το βιβλίο ως χρηστικό αντικείμενο: Προηγούμενοι κτήτορες, χειρόγραφες σημειώσεις, με παραδείγματα “διάσημων” σημειώσεων. Τι άλλο μπορεί να βρει κανείς μέσα σε ένα βιβλίο με ζωή έξι αιώνων;
- Περιήγηση στην έκθεση “Ένα βιβλίο, έξι αιώνες ιστορίας: αρχέτυπα από τις συλλογές του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη”.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Να έρθουν οι επισκέπτες σε μια πρώτη επαφή με την ιστορία του έντυπου βιβλίου.
- ✓ Να προσεγγίσουν το βιβλίο ως προς την υλική και ιστορική του υπόσταση.
- ✓ Να γνωρίσουν την έννοια των “ειδικών συλλογών”, τεκμηρίων με ιδιαίτερη υλική και ιστορική αξία.
- ✓ Να γνωρίσουν καλύτερα τη λειτουργία των βιβλιοθηκών ως χώρων διαφύλαξης και ανάδειξης του σπάνιου βιβλιακού υλικού.

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α 1 8 2 1

Όλα τα προγράμματα θα διεξαχθούν από 3 Φεβρουαρίου έως και 24 Μαρτίου 2020

«ΕΙΣ ΤΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ ΤΟ ΚΟΡΜΙ»: ΤΟ '21 ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

(Α΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Βασιλική Κώστα, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμ. Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε ΕΚΠΑ
Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Το πρόγραμμα επιχειρεί να αναδείξει τη σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα στη Λογοτεχνία και την Ιστορία. Εξετάζοντας κείμενα Ελλήνων και ξένων λογοτεχνών θα διερευνηθεί η ιδεολογική προετοιμασία της Επανάστασης του 1821 μέσα από τις προοδευτικές ιδέες του Διαφωτισμού, καθώς επίσης και η συμβολή του Φιλελληνισμού στον απελευθερωτικό αγώνα των υπόδουλων Ελλήνων.

Λέξεις-Κλειδιά: Επανάσταση 1821, Διαφωτισμός, Φιλελληνισμός, Μπαίρον, Κοραΐς

Εξέλιξη του προγράμματος

- να αντιληφθούν την επίδραση που άσκησαν οι προοδευτικές ιδέες του Διαφωτισμού στην εθνική αφύπνιση του υπόδουλου ελληνισμού.
- να γνωρίσουν πώς αποτυπώνεται η εμπειρία του Αγώνα για την Ανεξαρτησία στα έργα σημαντικών Φιλελλήνων.
- να μάθουν πώς αντιμετωπίστηκαν οι Φιλέλληνες από τον ελληνικό λαό και από τους Έλληνες λογοτέχνες.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να κατανοήσουν το ευρύ δίκτυο επικοινωνίας που αναπτύσσεται ανάμεσα στους Έλληνες και ξένους διανοητές κατά τη διάρκεια των προεπαναστατικών και επαναστατικών χρόνων

- ✓ να εξοικειωθούν με διαφορετικές όψεις του Φιλελληνισμού, ως ιδεολογικού και πολιτικού κινήματος, αλλά και ως λογοτεχνικού/καλλιτεχνικού ρεύματος
- ✓ να συνειδητοποιήσουν πώς η Επανάσταση του 1821 αποκτά έναν διεθνοποιημένο χαρακτήρα και γίνεται υπόθεση ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Κείμενα

Αδαμάντιος Κοραΐς, *Η κηδεία του Βολταίρου*
Αδαμάντιος Κοραΐς, *Αδελφική διδασκαλία*
Διονύσιος Σολωμός, *Είς τόν θάνατον του Λόρδου Μπάυρον*
Βίκτωρ Ουγκώ, *Ναυαρίνο*

«ΕΦΑΝΤΑΣΤΗΚΑ ΝΑ ΓΡΑΨΩ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΜΟΥ»

Απομνημόνευμα και αφηγήσεις ζωής

(Α΄ τάξη) Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Σοφία Ζησιμοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΣΚΤ, Τμ. Θεωρίας & Ιστορίας της Τέχνης

Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος: Γιάννης Παπαθεοδώρου, Αναπλ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστημίου Πατρών

Το πρόγραμμα εστιάζει στα απομνημονεύματα ιστορικών προσωπικοτήτων που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην Επανάσταση του 1821. Μέσα από τη μελέτη των απομνημονευμάτων, οι μαθητές καλούνται να εξοικειωθούν με τα ιστορικά γεγονότα της Επανάστασης και να εντάξουν τις αφηγήσεις στα ιστορικά τους συμφραζόμενα. Παράλληλα, καλούνται να εξοικειωθούν με τις ειδολογικές ιδιαιτερότητες των απομνημονευμάτων και τις αναγνωστικές συμβάσεις που αυτά υπηρετούν.

Λέξεις-κλειδιά: Επανάσταση, 1821, ηρωισμός, Τούρκοι, απομνημόνευμα, ιστορία, Μακρυγιάννης, Κολοκοτρώνης, Κασομούλης.

Σκοπός του προγράμματος

- να κατανοήσουν την έννοια του απομνημονεύματος και τις συμβάσεις που αυτό επιβάλλει στην ερμηνεία της αφήγησης.
- να εξοικειωθούν με το ιστορικό πλαίσιο της προεπαναστατικής και μετεπαναστατικής περιόδου, μέσα από τα κύρια γεγονότα και τις πιο σημαντικές ιστορικές μορφές.
- να αντιληφθούν την έννοια της οπτικής γωνίας του αφηγητή και τον ρόλο της στην αξιολόγηση των ιστορικών γεγονότων.
- να εντοπίσουν τις τεχνικές πειθούς που χρησιμοποιεί ο αφηγητής ώστε να πείσει τους αναγνώστες για τα λεγόμενά του.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ να ιστοριοποιήσουν τις αφηγήσεις στο χωροχρονικό πλαίσιο παραγωγής τους.
- ✓ να αντιληφθούν τη σημασία του είδους των απομνημονευμάτων για τη γνώση μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου.
- ✓ να ερμηνεύσουν τη στάση του αφηγητή απέναντι στα ιστορικά γεγονότα μέσα από ποικίλες κειμενικές ενδείξεις.

- ✓ να αξιολογήσουν τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο αφηγητής ώστε να πείσει τους αναγνώστες.

Κείμενα

Ιωάννης Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα*

Νικόλαος Κασομούλης, *Ενθυμήματα*

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, *Διήγησις συμβάντων*

ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ (ΓΙΑ) ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η λογοτεχνική προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Γιάννης Ξούριας, Επικ. Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ

Η προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης —κατά την τριακονταετία που εκτείνεται από τη Γαλλική Επανάσταση (1789) έως το 1821— δεν εκτυλίσσεται μόνον σε επίπεδο οικονομικό, εκπαιδευτικό, πολιτικό και στρατιωτικό. Είναι εξίσου ανιχνεύσιμη (αν και συχνά συγκαλυμμένα) στο πεδίο της λογοτεχνίας.

Πράγματι, ριζικές τομές και ανατροπές παρατηρούνται στην προεπαναστατική λογοτεχνία, οι οποίες προοιωνίζονται τη μεγάλη πολιτική ανατροπή της Επανάστασης. Σε έργα της εποχής, πρωτότυπα ή μεταφρασμένα, η λογοτεχνία δεν στέκει αδιάφορη σε αιτήματα για ελευθερία και σεβασμό του ατόμου, αλλά και στον στιγματισμό παρωχημένων αντιλήψεων και κακώς κειμένων, ενώ παράλληλα διαμορφώνει την εθνική συνείδηση. Έτσι, από τον Ρήγα έως τον Κοραή, η λογοτεχνία πλουτίζεται με έργα εμβληματικά τα οποία γίνονται ο προνομιακός χώρος ζύμωσης και διάχυσης της ιδεολογίας.

Σκοπός του προγράμματος είναι να δείξει περιεκτικά και με απλό κατανοητό τρόπο πώς η λογοτεχνία διαπλέχθηκε με τις επαναστατικές ιδέες και πώς συνέβαλε, και αυτή επίσης, στη διαμόρφωση των συνειδήσεων και στην απόφαση για πολιτική αυτοδιάθεση του έθνους.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΔΥΟ ΑΙΩΝΩΝ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Ευριπίδης Γαραντούδης, Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ

Δύο αιώνες ύστερα από την Επανάσταση του 1821 το γεγονός που σηματοδότησε την εθνική αποκατάσταση του νεότερου ελληνισμού ως κρατικής οντότητας τροφοδοτεί πολλαπλά τον στοχασμό μας ως συλλογικότητας.

Μια όψη του στοχασμού μας είναι εκείνη που συνδέεται με τα ελληνικά ποιητικά έργα που έχουν ως θέμα τους την Επανάσταση (το γενικό γεγονός ή τα επιμέρους συμβάντα και πρόσωπα).

Στόχος του προγράμματος είναι η αδρομερής εξέταση μερικών βασικών τέτοιων ποιημάτων. Ξεκινώντας από τα σύγχρονα με την Επανάσταση ποιήματα των πατριωτικών-εθνικών ποιητών (Διονύσιος Σολωμός και Ανδρέας Κάλβος) και

συνεχίζοντας με έργα ποιητών που ανακαλούν τη μνήμη της Επανάστασης (όπως ο Παλαμάς) θα φτάσουμε μέχρι ορισμένα κοντινά στα χρόνια μας ή και σύγχρονά μας ποιήματα.

Το ερώτημα που κυρίως θα μας απασχολήσει είναι πώς το ηρωικό παρόν μεταβλήθηκε, με το πέρασμα του χρόνου, σε παρελθόν που έγινε και γίνεται αντικείμενο διαχείρισης από τη σκοπιά κάθε φορά του παρόντος, ενίοτε ενός παρόντος μεταηρωικού ή και αντιηρωικού;

ΏΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ: Η κίνηση των Ελλήνων προς την Ευρώπη. Η κίνηση των Ευρωπαίων προς την Ελλάδα

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Ίκαρος Μαντούβαλος, Επίκ. Καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Κοινωνικής Ιστορίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Έξω και πέρα από κάθε προσπάθεια παραπλανητικής εξιδανίκευσης ή δαιμονοποίησης γεγονότων και κοινωνικών υποκειμένων που πρωταγωνίστησαν στον Αγώνα, κρίνεται αναγκαία η ιστορική προσέγγιση όψεων και διαστάσεων του επαναστατικού φαινομένου, με βάση τα πορίσματα της έρευνας των τελευταίων δεκαετιών, προκειμένου να επιτευχθεί η καλλιέργεια αφενός της ιστορικής αυτογνωσίας, αφετέρου μιας ιστορικής συνείδησης χωρίς συγκρουσιακό χαρακτήρα. Η ανίχνευση πνευματικών και πολιτισμικών σχέσεων, συγγενειών και συναφειών ανάμεσα στην ελληνική και την ευρωπαϊκή σκέψη μάς επιτρέπει να επανατοποθετήσουμε το ιστορικό γεγονός σε ένα ευρύτερο πλαίσιο – γεωγραφικό, πολιτισμικό, κοινωνικό –, το ευρωπαϊκό, και να παρακολουθήσουμε έτσι μια διττή κίνηση, με ποικίλες παραλλαγές: την κίνηση των Ελλήνων προς την Ευρώπη και την κίνηση των Ευρωπαίων προς τον ελληνικό χώρο.

Η πρώτη περίπτωση, η κίνηση δηλαδή των Ελλήνων προς την Ευρώπη, αποτυπώνεται με ενάργεια στα προεπαναστατικά κείμενα και στα Συντάγματα του Αγώνα, όπου αναγνωρίζει κανείς τις ισχυρές πνευματικές επιδράσεις, ιδεολογικές καταβολές και φιλοσοφικές- νομικές παραδόσεις της Δύσης, που διαμορφώθηκαν και αποκρυσταλλώθηκαν κατά τη διάρκεια του Αιώνα των Φώτων. Μάλιστα, τα πολιτικά κείμενα που παρήχθησαν κατά τη διάρκεια της εξέλιξης του επαναστατικού φαινομένου μπορούν να θεωρηθούν σήμερα σημαντικά όχι μόνον από ιστορική - νομική σκοπιά, αλλά και από παιδαγωγική, καθώς μπορούν να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο πολιτικής αγωγής των νέων ανθρώπων. Τα συνταγματικά κείμενα της επαναστατικής περιόδου αντανακλούν τις ξένες επιρροές και συγκεκριμένα ένα πλέγμα φιλελεύθερων ιδεών, αρχών και αξιών.

Οι φιλελεύθερες και δημοκρατικές διακηρύξεις που αποτυπώνονται στα επαναστατικά Συντάγματα ενίσχυσαν μεταξύ άλλων το φιλελληνικό ρεύμα, που, σε συμβολικό και πραγματικό επίπεδο, εξέφρασε δυναμικά το σύνθετο αίτημα των Ευρωπαίων για συμμετοχή των Ελλήνων στην οικογένεια των πολιτισμένων εθνών της Ευρώπης σε συνθήκες ελευθερίας και πλήρους αυτονομίας. Η φιλελληνική κίνηση και στάση των Ευρωπαίων απέναντι στον επαναστατημένο ελληνικό χώρο – η κίνηση των Ευρωπαίων προς την Ελλάδα – «αντικατοπτρίζει, με τα πολλαπλά του πρόσωπα», όπως εύστοχα επισημαίνει η Λουκία Δρούλια, «την εσωτερική συνάφεια και διαπλοκή που είχε στη συνείδηση των πολλών ο αρχαίος κόσμος με τη σύγχρονη ελληνική ηρωική πράξη».

Εξέλιξη του προγράμματος: Μέσα από την προβολή ιστορικού υλικού (εικόνων, πολιτικών κειμένων, συνταγμάτων, εγγράφων σχετικών με τις εργασίες των εθνοσυνελεύσεων, απομνημονευμάτων, ημερολογίων, έργων τέχνης, περιηγητικών κειμένων κ.ά.), οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με το αρχαιακό τεκμήριο και την ιστορική μαρτυρία και θα προσπαθήσουν, συμμετέχοντας και συνεργαζόμενοι μεταξύ τους, να αποκωδικοποιήσουν το περιεχόμενο της κάθε πηγής, με γνώμονα τους δύο βασικούς θεματικούς άξονες του εκπαιδευτικού προγράμματος: τα Συντάγματα του Αγώνα και τον Φιλελληνισμό .

Στόχοι του προγράμματος: Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποσκοπεί να αναδείξει δύο στοιχεία που εντοπίζονται σε εκφάνσεις της επαναστατικής διεργασίας: την ιδέα της Ελλάδας στα πολιτικά, κοινωνικά και πνευματικά περιβάλλοντα της Ευρώπης του 19ου αιώνα και την ιδέα της Ευρώπης στους κόλπους των Ελλήνων (λογίων – διανοουμένων, εμπόρων, κληρικών, κ.ά.), εντός και εκτός Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήδη από την εποχή του Διαφωτισμού. Ο στόχος είναι η κατανόηση, εκ μέρους των μαθητών, της δυναμικής σχέσης μεταξύ της Ελλάδας και της Ευρώπης, που διαμορφώνεται τον 18^ο αι. και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και εξακολουθεί, ωστόσο, να αναπτύσσεται, καθ' όλη τη διάρκεια του αστικού αιώνα και τον 20^ό αι., μέσα σε διαφορετικά, κάθε φορά, ιστορικά συμφραζόμενα.

Θεματικές ενότητες

- Η πορεία προς την Ελληνική Επανάσταση
- Ιστορική σκιαγραφία της Ελληνικής Επανάστασης
- Τα επαναστατικά Συντάγματα (Σύνταγμα της Επιδάουρου, 1822, του Άστρους, 1823 και της Τροιζήνας, 1827) και οι ιδεολογικές τους αναφορές
- Φιλελληνισμός: η αρχή και το τέλος ενός ριζοσπαστικού πολιτικού κινήματος
- Έλληνες και Ευρωπαίοι: «εμείς» και οι «άλλοι»

ΓΝΩΣΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγητής: Γιώργος Καββαθάς, MSc Ιστορίας Νέου Ελληνισμού ΕΚΠΑ, Εκπαιδευτικός

Το πρόγραμμα φιλοδοξεί να αναδείξει πλευρές της επανάστασης οι οποίες παραμένουν εν πολλοίς άγνωστες στο ευρύ κοινό. Η εκλαϊκευμένη ιστορική αφήγηση έχει εστιάσει στα γεγονότα και στα ηρωικά κατορθώματα των σημαντικότερων οπλαρχηγών και καπεταναίων.

Σκοπός του προγράμματος είναι η ανάδειξη της καθημερινότητας των ανθρώπων της εποχής, καθώς και της ανθρώπινης διάστασης των αγωνιστών, με τη χρήση οπτικοακουστικού υλικού και ανέκδοτων αρχαιακών πηγών από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους και το αρχείο του υπουργείου Εξωτερικών. Αφού αναδειχθεί το ιστορικό πλαίσιο και τα αίτια που οδήγησαν στην ελληνική επανάσταση, θα γίνει αναφορά στα σημαντικότερα γεγονότα μέχρι τη δημιουργία του ελληνικού κράτους.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Ο εμφύλιος πόλεμος 1824-1825 (αίτια- ιστορικό πλαίσιο- βία και καταστολή των κυβερνητικών στρατευμάτων στην Πελοπόννησο - έγγραφα από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους).
- Η τύχη των αγωνιστών μετά την επανάσταση (διάψευση των προσδοκιών – ηθικές και υλικές ανταμοιβές - έγγραφα από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους)
- Οι εφημερίδες της επανάστασης (Ο Φίλος του Νόμου, Ελληνικά Χρονικά, Γενική Εφημερίς-αρχαιακό υλικό)

Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται με διαδραστικό εργαστήριο. Η δραστηριότητα θα φέρει τον τίτλο «Στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους». Μέσα από υλικό της ιστοσελίδας Travelogues του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη και όχι μόνο, οι μαθητές θα κληθούν ανά ομάδες να προετοιμαστούν και να υποδυθούν ένα ρόλο (στρατιωτικοί, προύχοντες, φαναριώτες, νησιώτες-ναυτικοί), εκπροσωπώντας και στηρίζοντας τις θέσεις τους σε μια υποτιθέμενη συνεδρία της Β' Εθνοσυνέλευσης.

1821 ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Κλειώ Φανουράκη, Επίκ. Καθηγήτρια Τμ. Θεατρικών Σπουδών ΕΚΠΑ με ειδίκευση στη Διδακτική του Θεάτρου, Σκηνοθέτις-Δραματουργός

Στο παρόν πρόγραμμα θα διερευνηθεί το πώς οι έφηβοι, μέσα από τη θεωρία και την πράξη του θεάτρου/δράματος και του κινηματογράφου στην εκπαίδευση, μπορούν να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με την Ιστορία για το 1821 και τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από βιωματικές και ενεργητικές θεατρικές τεχνικές, οι συμμετέχοντες θα λάβουν μέρος σε μια βιωματική θεατρική και κινηματογραφική διαδρομή οικείωσης με τα πρόσωπα και τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, αξιοποιώντας ιστορικές και λογοτεχνικές πηγές και ντοκουμέντα, καθώς και αποσπάσματα από θεατρικά έργα, παραστάσεις και ταινίες.

Στόχοι του προγράμματος είναι η καλλιέργεια και ανάδειξη καλλιτεχνικών δεξιοτήτων/ικανοτήτων των μαθητών που προκύπτουν από τη διαδραστική τους σχέση με την Ιστορία και τις Τέχνες στην εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: θέατρο, κινηματογράφος, θέατρο-ντοκουμέντο, δράμα με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών, Ιστορία, 1821, δραματοποίηση ιστορίας, ιστορικές πηγές, δημιουργική γραφή, δραματουργία, σενάριο

20+1 ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Αθηνά Παπανικολάου, Δρ. ΑΣΚΤ, Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός

Μέσα από είκοσι εικαστικά έργα με θέμα την Επανάσταση του 1821 οι μαθητές ενθαρρύνονται να παρατηρήσουν, να συζητήσουν και να γνωρίσουν καλύτερα την περίοδο αυτή του 19^{ου} αιώνα, που υπήρξε καταλυτική για τη νεότερη ελληνική ιστορία και μέρος μιας σειράς παράλληλων εξελίξεων για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. Από την *Διάβαση του Προύθου από τον Α. Υψηλάντη* του P. von Hess, την *ιστορημένη*

αφήγηση του Στρατηγού Μακρυγιάννη δια χειρός Παναγιώτη Ζωγράφου, το έργο των Θ. Βρυζάκη και Δ. Τσόκου, τα φιλελληνικά θέματα του E. Delacroix μέχρι τη ζωγραφική αναπαράσταση της δολοφονίας του Καποδίστρια και την άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα, η ζωγραφική προσφέρει το έναυσμα να ειπωθούν πολλές ιστορίες για την Ιστορία της Επανάστασης. Καθώς τα περισσότερα από τα παραπάνω έργα είναι ήδη μέρος της οπτικής κουλτούρας των μαθητών, δίνεται η δυνατότητα για αναπλαισίωση και ένταξή τους στον ιστορικό χωροχρόνο. Τόσο η γραμμική παρουσίαση των έργων όσο και η επιλεκτική εμβάθυνση σε κάποια από αυτά, αναδεικνύει θέματα όπως ο Φιλελληνισμός, ο Ρομαντισμός, η σχέση ιστορίας και ζωγραφικής, η «φωτογραφική» λειτουργία της τέχνης. Επίσης θέτει ερωτήματα προς συζήτηση όπως η παρουσία των γυναικών και των παιδιών στον αγώνα του '21, τα συναισθήματα στην επανάσταση, η καθημερινή ζωή, τα δεινά του πολέμου.

Εξέλιξη του προγράμματος

- Α' φάση: Οι μαθητές μέσα από ένα ομαδικό παιχνίδι παρατήρησης και ανακάλυψης έρχονται σε πρώτη επαφή με τα είκοσι ζωγραφικά έργα.
- Β' φάση: Σχηματίζοντας 4-5 ομάδες των 5-6 ατόμων τούς ανατίθεται μία ενότητα έργων με κοινό θέμα. Απαντώντας σε μία σειρά ερωτήσεων αλλά και μέσα από τις αυθόρμητες σκέψεις τους εμβαθύνουν στο εικονιζόμενο θέμα το οποίο μπορεί να είναι η έναρξη του Αγώνα, οι νίκες και οι ήττες, η ηρωική και η ανθρώπινη απεικόνιση των αγωνιστών, οι Φιλέλληνες. Αφού προηγηθεί συζήτηση, άντληση πρόσθετου πληροφοριακού υλικού και ανταλλαγή απόψεων, καλείται η κάθε ομάδα να παρουσιάσει και να σχολιάσει στην ολομέλεια το εικαστικό υλικό της.
- Γ' φάση: Οι μαθητές έρχονται να αποτυπώσουν την αισθητική εμπειρία τους από τη συνάντηση με την τέχνη του '21 και να δώσουν τη δική τους ιστορία, πλάι στις 20 ιστορίες που έχουν επεξεργαστεί.

Στόχοι του προγράμματος

- ✓ Γνωριμία με τα πιο γνωστά ζωγραφικά έργα που αφηγούνται την επανάσταση του '21 και με τους δημιουργούς τους.
- ✓ Συνειδητοποίηση του ρόλου της τέχνης στη διαμόρφωση μιας ιστορικής πραγματικότητας, στην ερμηνεία της, στη διάδοσή της και στη διατήρησή της στο χρόνο.
- ✓ Κατανόηση της αλλαγής της στάσης μας απέναντι στα εικαστικά έργα ανάλογα με την εποχή στην οποία ζούμε.
- ✓ Προβληματισμός σχετικά με τις πολλαπλές λειτουργίες της τέχνης της επανάστασης του '21 από την εποχή που παρήχθη ως σήμερα.

«ΕΔΩ ΠΟΥ ΤΑ ΛΕΜΕ, KYP-LEROND, ΕΜΕΝΑ ΔΕ ΜΕ ΑΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ» Η στάση των Γάλλων απέναντι στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Επανάστασης του 1821 μέσα από έργα τέχνης της εποχής

(Γ' τάξη) Ομάδα 30 μαθητές, διάρκεια 90'

Εισηγήτρια: Αθηνά Εξάρχου, Δρ. Ιστορίας της τέχνης με ειδίκευση στη διδακτική της ιστορίας της τέχνης και του οπτικού πολιτισμού

Το σεμινάριο επικεντρώνεται στην εξέταση του φαινομένου του γαλλικού φιλελληνισμού κατά τον 19ο αιώνα. Σκοπός είναι να συζητηθούν τα κίνητρα πίσω από την εκδήλωση

αλληλεγγύης προς τον ελληνικό λαό κατά τη διάρκεια του αγώνα της ανεξαρτησίας και ιδιαίτερα η αναπαράσταση της Ελλάδας μέσα από ένα οριενταλίζον ευρωπαϊκό βλέμμα. Στο πλαίσιο αυτό αναλύονται έργα τέχνης, που εν προκειμένω εντάσσονται σε δύο κατηγορίες: αφενός χαρακτηριστικά που απεικονίζουν τοπία με αρχαία ερείπια και σκηνές από την καθημερινή ζωή των Ελλήνων, αφετέρου έργα που αποδίδουν επεισόδια του απελευθερωτικού αγώνα.

Με αφορμή τις εικόνες αυτές, επιχειρείται να ερμηνευτεί το ενδιαφέρον των Γάλλων καλλιτεχνών για τα αρχαία ερείπια και τα ελληνικά φολκλорικά στοιχεία. Γίνεται αναφορά στις πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στη Γαλλία κατά την περίοδο της Παλινόρθωσης και επιχειρείται σύνδεσή τους με τον φιλελληνικό οίστρο. Εξετάζονται έργα των Delacroix, Scheffer, Raverat και άλλων ως προϊόντα του ρομαντικού καλλιτεχνικού κινήματος που συνεγείρουν το κοινό και ταυτόχρονα ανταποκρίνονται στην αγοραστική ζήτηση. Το ελληνικό ζήτημα αναδεικνύεται σε φαντασικό «τόπο», όπου συγκλίνουν ηρωικά, θρησκευτικά, κλασικά και ανατολίτικα στοιχεία.

Καθώς μετά την άφιξη του Όθωνα τα φιλελληνικά αισθήματα εξασθενούν, συζητείται η σχέση του φιλελληνισμού με τον οριενταλισμό και η κατασκευή εκ μέρους των Γάλλων ενός ιδεατού ελληνικού κόσμου που προοριζόταν για εσωτερική κατανάλωση.

Στόχοι του προγράμματος

- Η κριτική προσέγγιση των εικόνων μέσα από τις οποίες διαφαίνεται το ενδιαφέρον των Γάλλων για την Ελλάδα.
- Η αναζήτηση των κινήτρων που τροφοδοτούν το εν λόγω ενδιαφέρον.
- Η επαφή με τις έννοιες του οριενταλισμού και του εξωτισμού.

Εργαλεία/Μέθοδοι

Ακολουθείται η ομαδο-συνεργατική διδακτική μέθοδος, κατά την οποία οι μαθητές εργάζονται από κοινού και συμπληρώνουν ειδικά ερωτηματολόγια. Το πρόγραμμα βασίζεται κυρίως στην πυροδότηση διαλόγου και την ενθάρρυνση των μαθητών να εκφέρουν προσωπικές θέσεις.

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΜΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ: ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΕΥΤΙΚΕΣ ΜΝΗΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1821

Ομάδα 40 μαθητές, διάρκεια 90΄

Εισηγήτρια: Ειρήνη Λουτζάκη, Κοινωνική Ανθρωπολόγος, Τμ. Μουσικών Σπουδών ΕΚΠΑ

Η αφήγηση ηρωικών πράξεων του παρελθόντος ήταν πάντα σε διεθνές επίπεδο το νήμα που οδηγούσε και ύφαινε το μέλλον. Αυστηρά και δωρικά, σαν τους ήρωες που περιγράφουν, τα δημοτικά τραγούδια, οι χοροί, τα δρώμενα που ονομάζουμε **ιστορικά**, λειτουργούσαν άλλοτε σαν χρονικά, άλλοτε σαν μουσικοί/χορευτικοί μύθοι. Ιδιαίτερα, στην Ελλάδα, χώρα μικρή και πολεμικά ταλανισμένη, που χρειάστηκε, όπως άλλωστε όλα τα έθνη-κράτη, να καταφεύγει συνεχώς στο ένδοξό της παρελθόν, τα τραγούδια (βλ. και μουσική και χορός) που αφηγούνται γεγονότα ή θρύλους συνδεδεμένους με συγκεκριμένες αναγνωρίσιμες ιστορικές περιόδους έπαιξαν εντελώς ιδιαίτερο ρόλο. Υπήρξαν ένα τεράστιο πεδίο εθνικής μύησης.

Σήμερα, 200 χρόνια μετά τον πρώτο εορτασμό, ίσως αξίζει να στοχαστούμε, πέρα από την τελετουργική επανάληψη γνωστών από τα σχολικά μας χρόνια στερεοτύπων, ως προς

την αξιακή φυσιογνωμία αυτής της εποχής, ως προς τη θέση της στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία αλλά και ως προς το πραγματικό ιστορικό της περιεχόμενο. Με άλλα λόγια, η ιστορική αποτύπωση του παρελθόντος, μας πληροφορεί και για το παρόν από το οποίο παράγεται. Πολλές φορές μάλιστα, μας πληροφορεί αποκλειστικά για το παρόν και καθόλου για το παρελθόν, το οποίο διαθλάται και παραμορφώνεται μέσα από τις διόπτρες του παρόντος. Έτσι, η πρόσληψη της ιστορίας μοιάζει να βρίσκεται σε αντίφαση με την οντολογία της, με αυτά καθαυτά τα ιστορικά συμβάντα.

Σε αυτό το πρόγραμμα παρέχονται στοιχεία για τα κλέφτικα τραγούδια κατά την επαναστατική δράση των κλεφτών και των αρματολών, για τη μουσική της περιόδου του Αγώνα της Ανεξαρτησίας και το ρόλο της, το είδος των μουσικών οργάνων με τα οποία ψυχαγωγούνταν οι οπλαρχηγοί σε στιγμές ανάπαυλας όπως, το λαούτο, ο ταμπουράς, η φλογέρα, καθώς και για τους χορούς που συνδέονταν με τα ιστορικής σημασίας γεγονότα.

Υπεύθυνη εκπαιδευτικών προγραμμάτων: Καλή Κυπαρίσση
Υπεύθυνη συντονισμού προγραμμάτων: Ιωάννα Ρωμηρού
Τηλ. επικοινωνίας: 216 900 3700, 216 900 3722
Ηλεκτρονική διεύθυνση: education@laskaridisfoundation.org
Ιστοσελίδα: www.laskaridisfoundation.org